

Driemaandelijks tijdschrift
achtste jaargang nummer 2
juni 1985

Orgelkunst

ORGELKUNST

VIIIste jaargang, nummer 2 — juni 1985

Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de v.z.w. Vlaamse Vereniging ter Bevordering van de Orgelkunst.

Hoofdredakteur

Kamiel D'Hooghe

Redaktieraad

Luk Bastiaens, Antoon Fauconnier, Bernard Huys, Dr. Ewald Kooiman (Ned.), Ghislain Potvlieghe, Patrick Roose, Dr. Harald Vogel (B.R.D.).

Medewerkers

Jef Braekmans, Berten De Keyzer, Ignace De Sutter, Daniel Liévois, Jos Meersmans, Paul Raspé, Edmond Saveniers, Raymond Schroyens, Maurice Truyers, Francis Van Bree, Koos van de Linde (Ned.), Kristiaan Van Ingelgem, Jan Van Landegem, Gabriël Willems.

Secretariaat

Agnès Dumon, Beiaardlaan 1, B-1850 Grimbergen

Rekeningnummers op naam van « Orgelkunst », Grimbergen

België : K.B. 436-6204991-57

Nederland : Spaarbank Limburg : 85.89.45010

(Postgiro Spaarbank Limburg : 105.81.80)

Abonnement

België : 380 F.

Nederland : 23,- Gld

Andere landen : 450 B.F.

Steunabonnement : min. 500 F.

Voor de inhoud van de ondertekende artikels zijn alleen de auteurs verantwoordelijk.

Nadruk van artikelen uit dit nummer zonder toelating van de redactie is verboden.

Inhoud

		blz.
Verslag van de Orgeldag te Sint-Niklaas	<i>A. Schoof & L. Bastiaens</i>	3
De gebroeders P.Ch. sr. en L.C. Van Peteghem	<i>P. Roose</i>	34
In memoriam H. Roelstraete	<i>E. Hallein</i>	40
In memoriam B. De Keyser	<i>K. D'Hooghe</i>	43
Mededelingen		43
Agenda		45
Orgeltijdschriften		47

Verslag van de orgeldag te Sint-Niklaas

Een initiatief van de «Vlaamse Orgelvereniging» v.z.w.

ARNO SCHOOF & LUK BASTIAENS

Op woensdag 10 april 1985 organiseerde de «Vlaamse Orgelvereniging» v.z.w. een orgeldag in de Stedelijke Bibliotheek van Sint-Niklaas. Voor dit gebeuren daagden ca. 70 deelnemers op. Een documentatiemap rond de drie thema's werd aan de geïnteresseerden te koop aangeboden.

De orgelbouw, het ambt van de kerkorganist en de opleiding van de organist waren de veelomvattende onderwerpen van deze dag. Na elke reeks korte uiteenzettingen door de uitgenodigde sprekers volgde er een discussie van ca. een uur tussen de sprekers die in het panel hadden plaatsgenomen en het publiek. Dit gebeurde aan de hand van tevoren ingediende vragen, een formule, die het vlotte verloop van de discussies in de hand werkte.

Arno Schoof opende de orgeldag, als voorzitter van de «Vlaamse Orgelvereniging» v.z.w. en zou ook telkens de discussies leiden. In zijn toespraak schetste hij de activiteiten ter voorbereiding van deze dag en plaatste hij enkele kanttekeningen bij de ontdekkingen tijdens de oriëntatie-gesprekken met diverse spilfiguren uit de orgelwereld.

Enkele opvallende punten waren :

- sinds 1983 zijn geen orgelrestauraties meer toegewezen ; het systeem van aanbesteding is puur commercieel en houdt helemaal geen rekening met artistiek georiënteerde restauraties.
- het artistieke niveau van de liturgische vieringen wordt bepaald door de clerus en niet door de kerkmusicus. Hierdoor laat het vaak veel te wensen over.
- het bezoldigingssysteem voor de kerkmusicus is droevig ; loskoppeling van de functies kosten/organist is binnen het huidige systeem niet te verwezenlijken.

Het zoeken naar sprekers stuitte op enkele moeilijke contacten. De Kustersbond heeft na lang zoeken uiteindelijk een afgevaar-

digde gestuurd, maar door familie-omstandigheden is hij niet kunnen komen. Zodoende was er tijdens de orgeldag geen afvaardiging van de Kustersbond.

De Kerk was als instituut niet vertegenwoordigd ; gelukkig waren enkele sprekers geestelijken, zodat er wel geluiden uit de praktijk naar voren gekomen zijn.

De Interdiocesane Orgelcommissie is er niet in geslaagd een vertegenwoordiger te sturen. Een brief aan Dhr. Luc Lannoo (die door de voorzitter van de Interdiocesane commissie werd voorgesteld als vertegenwoordiger) bleef onbeantwoord.

Het Ministerie van Justitie heeft de V.O.V. een overzicht gestuurd van de bezoldigingsschalen voor het kerkpersoneel, maar haastte zich, erop te wijzen, dat de kerkfabrieken verantwoordelijk zijn voor het bepalen van de uiteindelijke bezoldiging.

Het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap stuurde de V.O.V. enkele antwoorden op gestelde vragen, maar die waren niet concreet en onbevredigend. Een laatste brief bleef tot nogtoe onbeantwoord.

Na zijn openingstoespraak nodigde Arn Schoof de verschillende sprekers uit voor hun uiteenzettingen. De voormiddag werd geheel gewijd aan de orgelbouw.

1. ORGELBOUW

Sprekers :

Dhr. J. Braeckmans, weerhouden wegens ziekte

Dhr. P. Collon, verontschuldigd wegens buitenlandse reis

Dhr. A. Fauconnier

Dhr. F. Loncke, wenste niet deel te nemen

Dhr. G. Loncke

Dhr. E. De Munck

Dhr. Ph. Nijs, van orgelbouw M. Nagels

Dhr. G. Pels

Dhr. G. Potvlieghe

Dhr. H. Wouters, van orgelbouw Erato

Moderator : A. Schoof

De medewerkende orgelbouwers en -adviseurs kregen op voorhand een vragenlijst toegestuurd waaruit zij vrijblijvend mochten putten om hun voordracht te stofferen :

Nieuw orgel

Jean-Pierre Draps bouwde een nieuw orgeltje (1984) voor de kapel van het Sint-Jansziekenhuis in de Broekstraat 104 te Brussel. Guy van Waas speelde het nieuwe instrument in met twee audities waarop hij werk van Haydn, Bach, Mozart en Beethoven vertolkte. De dispositie van het orgel is als volgt: Prestant 4', Gedekt 8', Fluit 4', Nazard 2½, Oktaaf 2', Mixtuur 25. Tweede klavier : Vox humana. Inliggend tremulant en aangehangen pedaal. Klaviertessituur : C-f3. Pedaaltessituur : C-d1.

Orgelcursus Eupen, 28 juli - 3 augustus

Van 28 juli tot 3 augustus vindt in Eupen en Wirtzfeld (in het oostelijke, duitstalige deel van België) een orgelacademie plaats onder auspiciën van de «Verwaltung der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens» en van de Dienst Culturele Zaken van de Provincie Luik. Docenten zijn Gerard Habraken, Eindhoven (werken uit «Clavier-übung» 3 deel van J.S. Bach) en Hans-Georg Reinertz, Eupen (de orgelwerken van Guilain en Du Mage).

Voor verdere inlichtingen omtrent onze cursussen en de inschrijving gelieve men zich te wenden tot :

«Musica Viva Eupen V.o.E.», Hostert 16 ; B-4700 Eupen.

Haarlemse Orgeldag : zaterdag 3 augustus 1985

De «Culturele Raad Noord-Holland» organiseert in samenwerking met de Stichting «Vrienden van de Grote Kerk Haarlem», in het kader van de zaterdagse orgeltochten in juli en augustus en ter gelegenheid van de voltooiing van de restauratie van de Grote of St.-Bavokerk, op zaterdag 3 augustus een «doorlopende orgelexcursie» naar vier belangrijke Haarlemse orgels.

Elk uur, om 11, 12, 13, 14 en 15 uur, zullen de volgende orgels gedurende ongeveer een half uur worden gedemonstreerd en bespeeld:

— het Cristian Müller-orgel (1738) in de Grote of St.-Bavokerk, door Klaas Bolt ;

— het Friedrichs-orgel (1808) in de Waalse Kerk aan het Begijnhof door Kees Rosenhart ;

— het Ahrend & Brunzema-orgel (1968) in de Doopsgezinde Kerk, Frankestraat, door Marco bij de Vaate en Jacques van Oortmerssen ;

— het pas door Van Vulpen gerestaureerde Hess-orgel (1791) in de Nieuwe Kerk, Nieuwe Kerksplein, door Hans van Nieuwkoop.

Om 15 uur is er tevens een bespeeling van het Adema-orgel (1923) in de Kathedraal St.-Bavo aan de Leidsevaart door Michael Hedley, met werken van Tournemire, Dupré, Fleury en Barrié.

4 - 18 augustus : Zomeracademie Stuttgart

De Internationale Bachacademie organiseert een zomeracademie gewijd aan 'Bach en de 20ste eeuw'.

Inlichtingen : Intern. Bachakademie, Hasenbergsteige 3 - D-7000 Stuttgart 1.

16 - 19 september : Orgelseminarie in Steinfeld

B. Meier-Janso geeft de cursus tijdens dit seminarie.

Inlichtingen : H.P. Göttgens, Ursulastr., 4 . D-5370 Kall-Steinfeld.

5 - 13 oktober : Heinrich Schütz-dagen te Augsburg

Inlichtingen : Evangelisches Dekanat, Klausenberg 1 . D-8900 Augsburg.

- inventarisatie van het orgelpatrimonium in Vlaanderen ;
- opstellen van beschermingslijsten van waardevolle orgels die niet in beschermde kerkgebouwen staan.
- conserveren van historische orgels en het restaureren als monument (niet als liturgisch gebruiksvoorwerp).

Hiervoor wordt de volgende financiële verdeelsleutel gehanteerd :

- 60% wordt door de Staat gesubsidieerd,
- 20% wordt door de Provincie gesubsidieerd,
- 20% wordt door de Kerkfabriek betaald of, bij gebrek aan financiële middelen (meestal het geval), door de Gemeente.

De uitvoering van dit beleid is zeer moeilijk en tijdrovend door de complexiteit van de beleidsstructuren. De bevoegdheden zijn niet duidelijk vastgelegd en bij de dossierbehandeling zijn enorm veel instanties betrokken. Sinds het Colloquium van Grimbergen in 1979 is de Vlaamse Gemeenschap geregionaliseerd, wat tot gevolg heeft, dat de bevoegdheden en beleidsstructuren nog ingewikkelder zijn geworden.

Bovendien bestaat er een moeilijke situatie, doordat het Ministerie van Justitie (departement erediensden) nationaal is en werkt met Koninklijke Besluiten, terwijl de Vlaamse Gemeenschap geregionaliseerd is en haar eigen besluiten uitvaardigt. Dit betekent een extra juridisch probleem in het beleid. Men is wèl bezig, aan deze verwarde situatie iets te doen en meer duidelijkheid te brengen in het beleid.

B. Evaluatie van de gerealiseerde beleidsopties

- Inventarisatie. Tot nu toe zijn de volgende inventarissen verschenen : — Oost-Vlaanderen (deel I)
 - Brabant, arrondissement Halle-Vilvoorde (deel II A)
 - Brabant, arrondissement Leuven (deel II B)
 - Antwerpen, arrondissement Antwerpen (deel III A)

In 1985 wordt er gewerkt aan het arrondissement Oostende-Brugge.

— Beschermingslijsten. Sinds 1979 is er een nieuwe lijst opgesteld van de afzonderlijk te beschermen orgels naar aanleiding van het verschijnen van de inventaris van Antwerpen. Deze lijst is voorgelegd aan de betrokken instanties. Normaal wordt de bescherming aangevraagd door de kerkbesturen die een restauratieprocedure in gang willen zetten, maar door de slechte toestand

van betoelaging van restauratie-werken is er een sterke daling van het aantal aangevraagde beschermingen. Dit verklaart het kleine aantal beschermingen sinds 1979.

— Conservatie en restauratie. Wettelijke bescherming draagt op zichzelf niets bij tot conservatie en restauratie van de instrumenten. Onderhoudswerken baten in veel gevallen niet meer door de vervallen staat van de meeste beschermde orgels. Bescherming betekent zelfs dikwijls in de praktijk dat het verval ook geconserveerd wordt ; realisering van restauraties blijven namelijk fors achter op de bescherming van de orgels.

C. Huidige toestand en toekomst-perspectieven

In 1979 hadden de Vlaamse orgelbouwers zoveel restauratiewerk, dat het verzadigingspunt werd bereikt. In 1985 is er enorm werktekort in de restauratie-ateliers. Sinds 1981 is de toewijzing van nieuwe restauratiewerken aan beschermde orgels geheel uitgebleven. Er is geen enkel restauratiewerk in uitvoering gekomen, ondanks betoelaging door de Staat. Door het uitblijven van definitieve toewijzingen kunnen de Vlaamse orgelbouwers het hoofd niet meer boven water houden. De enkele dringende instandhoudingswerken (tot een bedrag van 500.000 fr.) kunnen aan deze toestand niet veel meer verhelpen, zeker niet als men weet, dat de betoelaging van deze werken vaak een jaar later toekomt dan de werken zelf.

Er ligt momenteel voor ongeveer 100 miljoen fr. aan restauratiewerk te wachten op definitieve toewijzing. Bovendien is er nog eens voor 50 miljoen fr. aan dossiers in behandeling. Het totale budget voor monumentale kerken is tegenwoordig echter nauwelijks meer dan 200 miljoen fr. per jaar en dit zal de eerstkomende jaren eerder verslechteren dan verbeteren. In 1979 bestond ongeveer 80% van de concrete orgelbouwprojecten uit door de Staat betaalde restauratiewerken.

Zuivere nieuwbouw is er tegenwoordig haast niet meer. Bovendien worden de bedrijfslasten voor de orgelbouwers steeds zwaarder, het betalen door Staat en Provincie steeds trager en de concurrentie uit het gezonde buitenland stilaan ondraaglijk. De orgelbouwbedrijven worden dus afgebouwd en de kennis van het ambacht verdwijnt langzaam maar zeker.

Als klein positief feit meldt Dhr. Ant. Fauconnier, dat de kredieten

sinds dit jaar ingeschreven staan bij de betreffende diensten van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap zelf. Dit houdt in, dat vanaf nu de beleidsmensen ook zelf hun financiële middelen in de hand hebben.

De volledige restauratietermijn, vanaf de intentie tot de restauratie en de voltooiing ervan, bedroeg tot nu toe 10 à 15 jaar. Tegenwoordig belooft de totale duur van een restauratie, door de huidige stagnering, al gauw 20 jaar. Kerkbesturen en beleidsmensen moeten dus wel bijzonder gemotiveerd zijn om met een dergelijke planning te kunnen leven. Gebrek aan motivering is dan ook een belangrijke bijkomende factor.

De Kerk zelf heeft ook zeer weinig belangstelling voor zijn eigen instrumenten. Dit gebrek aan motivatie aan de basis is een enorm struikelblok. Hoe kan men nu de Overheid motiveren voor een restauratieproject, als de opdrachtgevers het zelf niet zijn? Men schijnt geen behoefte meer te hebben aan goede orgels en aan goede organisten.

Deze miskenning van een belangrijke, primaire behoefte in de liturgie zou vanuit de Kerkelijke Overheid bestreden moeten worden, door de (verplichte) controle op de begroting van de Kerkfabrieken, een controle die ook nog eens moet worden uitgevoerd door de Provincie, zodat ook de gouverneurs hier hun verantwoordelijkheid hebben.

Het liturgisch orgel moet ook een zeker artistiek niveau bezitten. De kunstmatige scheiding van deze twee zou moeten verdwijnen. De nieuwe constitutie der liturgie heeft het orgel opnieuw tot essentieel liturgisch instrument verheven. De hele sfeerschepping door het orgel rond de liturgie, plus de begeleiding van de samenzang worden erkend als essentieel deel uitmakend van de liturgie. De constitutie wordt dus door de Kerkelijke Overheid niet nageleefd, want het orgel heeft in de praktijk een minder dan secundaire functie in de eredienst.

De vakmusicus wordt tegenwoordig uit de kerk geweerd, omdat hij te duur is. In plaats daarvan wordt er meestal beroep gedaan op ongekwalificeerd personeel, dat vaak niet in staat is, enig cultureel niveau te brengen in de liturgie-viering.

Een ander probleem is, dat de kerkgangers niet gewend zijn, te betalen voor hun eigen kerk. De protestanten doen dit wel, zodat er bijvoorbeeld in Nederland veel orgels kunnen worden gerestaureerd of zelfs nieuw gebouwd, ondanks het feit dat ook

dàar de crisis volop heerst. Wij mogen niet verwachten, dat de gemeenschap op wil draaien voor de kosten, als wijzelf onze franken en halve franken voor de zondagscollectie in de kerk bewaren.

Dhr. Fauconnier vervolgde zijn betoog met het opsommen van enkele restauraties die in de afgelopen jaren voltooid werden. Hij noemde onder andere Veurne (St.-Janshospitaal), Denderleeuw, Gent (Karmelieten en O.-L.-Vr.-St.-Pieter), Brasschaat, Dendermonde (St.-Gillis-Binnen), Etikhove, Nieuwerkerken, Lebbeke, Schelle, Ichtegem, Rekkem en Ukkel.

De restauratiewerken die nog in uitvoering zijn behelzen: Zele (St.-Ludgerus), Ninove (Abdijkerk), Aalst (St.-Jozef), Volkegem, Balen-Nete, Leuven (Groot Begijnhof).

Voor de alles behalve rooskleurige toekomst gaf Dhr. Fauconnier tenslotte nog enkele persoonlijke suggesties:

- de bevoegde instanties zouden een planmatiger beleid moeten voeren met meer duidelijkheid in bevoegdheden en procedures;
- streven naar eenvoudiger procedures, een taak, waarvoor de «Vlaamse Orgelvereniging» v.z.w. misschien het nodige zou kunnen doen ter motivering van de betrokken instanties;
- de grote crisis in de Kerk kan volgens de spreker slechts bestreden worden door:
 - herwaardering van de liturgische functie van orgel en organist;
 - sleutelen aan de bezoldiging van de organist. In het bisdom Limburg speelt men het soms klaar, 100 fr. te betalen voor een begrafenisdienst. De bisschoppelijke orgelcommissies hebben hier een belangrijke verantwoordelijkheid;
 - financiële middelen voor onderhoud van de orgels moeten door de kerkgemeenschap zelf gevonden en opgebracht kunnen worden;
 - het orgelonderwijs moet inspelen op de latere functie van de orgelstudenten (voor het grootste gedeelte toekomstige kerkorganisten).

1.2. Dhr. G. Loncke

Als adviseur gaf Dhr. G. Loncke zeer bondig antwoord op de hem door de V.O.V. voorgelegde vragen en stellingen.

Orgelrestauratie is niet noodzakelijk een terugkeer naar de

originele toestand, het hangt af van de kwaliteit van vroegere wijzigingen aan de instrumenten en van de mogelijkheid van onderhoud. Dit geldt ook voor de transformaties uit de 18de en 19de eeuw.

Het veranderen van de mechaniek van een instrument is toegelaten, als het een bouwfout verbetert. Ook vroegere orgelbouwers konden fouten maken.

De organisten zouden zich beter aanpassen aan het orgel, waarop ze spelen, in plaats van de orgels te laten aanpassen aan hun persoonlijke grillen.

Bij een restauratie dient de bouwer zijn pijpen bij voorkeur zelf te maken. Het gevaar bestaat namelijk, dat bepaalde gedeelten van een restauratie worden uitgevoerd door bedrijven, die geen voeling hebben met het restauratie-project. Ter illustratie verwees de spreker naar de orgels van Van Peteghem: doordat Van Peteghem zijn orgels zelf onderhield, was de opbouw ervan zodanig, dat alles gemakkelijk bereikbaar was voor onderhoud en stemmen. Door het zelf maken van pijpen, heeft de restaurateur de intonatie maximaal in eigen hand.

De spreker vond het geen verlies, dat er een meer internationale stijl in de plaats is gekomen van de vroegere orgellandschappen. Hij vond het ook te verdedigen, dat de huidige orgelbouw meer gericht is op de polyfone stijl dan op de symfonische, zolang de stijlen maar niet gemengd worden.

Als er al een verbouwing is geweest aan een historisch instrument, stellen zich grote problemen voor elke specifieke stijl, waarin er gerestaureerd dient te worden. Meestal staat de orgelbouwer bij een restauratie voor een ruïne.

Dhr. G. Loncke treedt de wens bij, dat er een opleiding zou worden georganiseerd voor orgelbouwers en -adviseurs. De aanpak van een adviseur bij nieuwbouw/restauratie dient gegrondvest te zijn op een degelijke technische, zogoed als een muzikale kennis van zaken. Ook administratief en juridisch dient de adviseur goed op de hoogte te zijn.

Het orgelbeleid van de afgelopen tien jaar kent goede en slechte punten. Wij moeten echter niet onderdoen voor Nederland. Spijtig genoeg willen niet alle orgelbouwers in het gareel lopen.

1.3. Dhr. De Munck

Dhr. E. De Munck stelde zich voor als orgelbouwer en organist

en bracht een probleem naar voren, dat hij in zijn 12-jarige ervaring als orgelbouwer herhaaldelijk tegenkomt. Zodra een historisch instrument als zodanig wordt beschermd door de Staat, verbiedt de pastoor iedere orgelbouwer om ook maar in de buurt van het instrument te komen, want het wordt «binnenkort» toch gerestaureerd. Van de restauratie komt echter heel weinig in huis tegenwoordig, omdat het restauratiebeleid stagneert. Dus, zelfs als de organist of kerkfabriek gemotiveerd zou zijn, het orgel te laten onderhouden of bespeelbaar maken, mag er door de «bescherming van het instrument» niets meer aan gebeuren.

Hoewel Dhr. De Munck het nuttig vindt, dat er controle bestaat op het werken aan een beschermd instrument, betreurt hij het ten zeerste, dat de orgels niet bespeelbaar gemaakt kunnen worden door goedwillend privé-initiatief. Hij pleitte voor een positiever opstelling van de gezagsdragers ten opzichte van orgelbouwers, die een beschermd orgel willen repareren.

Dhr. De Munck was het niet eens met de pessimistische visie van Dhr. Fauconnier, want er worden toch de laatste tijd heel wat orgel- en concertverenigingen opgericht, zodat het met de belangstelling voor het orgel wel mee blijkt te vallen. Bovendien wees hij op de positieve veranderingen in de liturgische muziek.

1.4. Dhr. Ph. Nijs (orgelbouw M. Nagels)

De spreker verwoordde enkele meningen van Dhr. M. Nagels over de aspecten van het restaureren.

Allereerst dient men zich terdege af te vragen, of een orgel wel de moeite loont, gerestaureerd te worden.

Degelijkheid is niet noodzakelijk hetzelfde als ambachtelijkheid. Een moderne blaasbalg verkiest hij boven een ambachtelijk gekopieerde balg, maar de spreker houdt wél vast aan de mechanische bouwwijze van een orgel.

De firma pleitte ook voor aanpassing van de orgels aan de manuaaluitbreidingen en geen strikte kopie van kistpedalen). moderne noden van de organisten (bijvoorbeeld pedaal- en manuaaluitbreidingen en geen strikte kopie van kistpedalen). Ook aanpassing van de dispositie moet mogelijk zijn (bijvoorbeeld toevoeging van een 2' registers aan een 8/4' instrument).

De stemming moet de oorspronkelijke situatie liefst zo dicht mogelijk benaderen, maar dit is geen noodzaak.

De adviseur moet zeer nauw met de bouwer samenwerken en moet goede noties hebben van de orgelbouw. Vóór het werk begint, moeten adviseur en bouwer tot overeenstemming komen over de opvatting van het project. Plannen maken van tevoren is zeer moeilijk, want de problemen duiken meestal op tijdens de restauratie zelf.

Pijpen zelf maken vindt Dhr. Nagels totaal onbelangrijk. De bouwer moet echter duidelijke instructies kunnen geven aan de gespecialiseerde pijpenmaker. Hij moet het dus wel zelf kunnen, maar het niet noodzakelijk zelf doen. Financieel gezien is dat trouwens een slechte zaak.

De spreker ziet het niet zo pessimistisch in als Dhr. Fauconnier : hij kent veel pastoors en kerkbesturen, die streven naar een degelijk instrument in hun kerk. Ze worden echter wèl afgeschrikt door de restauratie-voorstellen van hogerhand, die vaak zeer duur zijn. Van te restaureren orgels moet iedereen afblijven. Hier pleitte de spreker voor een soepelere houding, vooral in het licht van de door Dhr. Fauconnier aangehaalde problematiek in het restauratiebeleid.

1.5. Dhr. G. Pels

Dhr. G. Pels beschreef zijn opvattingen over de stiel van orgelbouwer. Hij heeft de laatste jaren veel geleerd uit de restauratieprojecten. Dhr. Pels toonde aan, dat er in de loop der eeuwen ook fouten gemaakt werden door de grote orgelbouwers. Hij schetste de evolutie van de firma Pels en uitte daarin onder meer de volgende visies :

In het begin van de jaren zestig stond vader Pels vrij alleen in de strijd om een mechanisch orgel met een levendigere intonatie ingang te doen vinden. In 1962 moest hij bijvoorbeeld al zijn registers opentrekken, om een organist ervan te overtuigen, een mechanische tractuur te verkiezen boven een elektrische. Toch kreeg hij hierbij toen ook de steun van enkele vooraanstaande figuren in de orgelwereld. Van het principe, om betrouwbare mechanieken met zeer lichte materialen uit te voeren, is men inmiddels afgestapt.

Het wild om zich heen trappen van de jonge generatie heeft veel oudere orgelbouwers pijn gedaan. Toch heeft het geleid tot de evolutie naar één van de meest consequent doorgevoerde orgelbouwstijlen van Europa, waarin we ons zeker niet minderwaardig

hoeven te voelen tegenover sommige gevestigde namen in Nederland.

Enkele strikt doorgevoerde restauraties van de laatste jaren hebben Pels' concept van de nieuwbouworrels gevormd. De persoonlijke betrokkenheid van de bouwer bij het maken van de pijpen komt het resultaat ten goede. We moeten er verder voor oppassen, dat we niet klakkeloos de fouten van historische orgelbouwers kopiëren en dat we vervallen in een reconstructionalisme, zonder in staat te zijn, een eigen stempel op een instrument te drukken. Enkele uitspraken van intonateurs, bij wie Dhr. Pels in de leer is geweest, besloten zijn uiteenzetting.

1.6. Dhr. G. Potvlieghe

Deze spreker deelde het pessimisme van Dhr. Fauconnier volledig en was zelfs gematigd sceptisch over de enkele lichtpuntjes, die in diens betoog naar voren kwamen.

Hij bepleitte, dat de orgelbouwers hun taak wat serieuzer moeten nemen. Artistiek engagement is een essentiële voorwaarde om de muziek te kunnen dienen. In de realiteit gebeurt dit echter te weinig. We zien vaak puur winstbejag gekoppeld aan slecht oplappen van instrumenten : het zijn te vaak pleisters op een houten been.

We zijn aan het evolueren tot wegwerp-orgelbouwers, die het geld aan het verspillen zijn om zichzelf te beschermen. In de tegenwoordig ontstane, bikkelharde struggle-for-life is de kwaliteits-orgelbouw de grote verliezer, want aan het goedkope werk wordt voorrang verleend. Wij zijn ons dood aan het concurreren, terwijl de buitenlandse orgelbouwers langzaam aan het binnensijpelen zijn in Vlaanderen.

Als ambachtsbedrijf zou de orgelbouwer de beschikking moeten kunnen krijgen over werklozen, die van de orgelbouwer dan een aanvulling zouden ontvangen op hun stempelgeld.

Verder klaagde Dhr. G. Potvlieghe het feit aan, dat de erkenning van de orgelbouwers slechts berust op hun financiële draagkracht, zodat de kleine orgelbouwers geen enkele kans krijgen. Om hier iets aan te doen, zouden we een voorbeeld moeten nemen aan de gilden uit de Middeleeuwen. Zo een orgelbouwersgilde zou een hele sanering betekenen in de hedendaagse orgelbouw, omdat dan de specifieke kwaliteiten van de orgelbouwer bepalend zouden worden voor zijn erkenning.

1.7. Dhr. H. Wouters (orgelbouw Erato)

Dhr. H. Wouters bracht drie punten naar voren en vroeg de «Vlaamse Orgelvereniging» vzw, zich in te zetten voor de realisering van deze wensen.

De stijl van de orgelkas laat tegenwoordig veel te wensen over, evenals trouwens de hele moderne meubelmakerij. Er zou een commissie moeten worden opgericht, die deze artistieke armoede moet bestrijden.

Internationale uitstraling van de Vlaamse orgelbouw is nihil. In het buitenland kent men helemaal geen Vlaamse orgelmakers. De dienst voor Buitenlandse Handel ziet die vertegenwoordiging niet zitten, tenzij er een bepaalde samenwerkende gemeenschap zou kunnen worden gesticht, waarin de Vlaamse orgelbouwers als één blok naar buiten zouden kunnen treden.

In aansluiting met wat Dhr. G. Potvlieghe heeft bepleit, sprak Dhr. H. Wouters over zijn wens, in een syndikale kamer van orgelbouwers te kunnen werken aan de verbetering van hun situatie, zowel op financieel als op praktisch gebied. De orgelmakers zouden hun handen ineen moeten slaan, om toch zoveel mogelijk te kunnen redden in de Vlaamse orgelbouw.

1.8. Discussie rond het thema orgelbouw

Vooraf werden er enkele aanvullende opmerkingen gedistilleerd uit een reactie van een organist uit Antwerpen op het artikel « een ander geluid... » in het koster-tijdschrift « Gewijde Dienst » van november 1984. De V.O.V. had hier al een brief over geschreven naar de redactie van Gewijde Dienst, maar heeft er, evenmin als de schrijver uit Antwerpen, geen commentaar op ontvangen ;

Aan de hand van enkele vooraf schriftelijk ingediende vragen ontstond er een discussie, waarin de volgende punten opvielen : — de geestelijkheid is helemaal niet op de hoogte van de problematiek rond de instrumenten, waar zij verantwoordelijk voor zijn. Zij weten niet, welke procedures ze moeten volgen in verband met restauratie en onderhoud. De bezoldigingsmogelijkheden voor hun organisten zijn blijkbaar ook niet bekend. De gouverneur van West-Vlaanderen heeft eens een verplichte cursus ingericht voor alle voorzitters en secretarissen van kerkfabrieken, om ze kennis te laten maken met de wetgeving terzake. Dit is echter een geïsoleerd initiatief geweest.

— het mecenaat is een niet te verwaarlozen bron van werk voor de orgelbouwers. Vaak wordt het onderhoud of zelfs de aankoop van een nieuw instrument door enkeling(en) betaald. Er werd het idee geopperd om, via het Ministerie van Financiën, een fonds op te richten, dat gebruikt zou kunnen worden voor het in stand houden van het orgelpatrimonium.

— er zou één persoon moeten komen in de kerken, die de verantwoordelijkheid zou krijgen over alle muzikale aspecten van de eredienst. Zo iemand moet ook op de hoogte zijn van de technische aspecten van het orgel, zodat de pastoors/kerkfabrieken niet meer verkeerd kunnen voorgelicht worden over de staat en het nodige onderhoud van hun instrument. Op deze wijze is er in het verleden namelijk al onherstelbare schade aangericht aan orgels, die voor verval behoed hadden kunnen worden door deskundigen.

De cantor-organist zou tevens in moeten staan voor een eventuele keuze van het type van een nieuw aan te kopen orgel voor zijn parochie. Hij zou ook aan kunnen dringen op regelmatige onderhouds- en herstelwerken, opdat zijn instrument niet in verval zou raken.

— de Kerkelijke Overheid, de Bisschoppelijke Orgelcommissie (niet op de orgeldag verchenen), zouden erop toe moeten zien dat de kerkfabrieken en pastoors hun liturgische plicht vervullen, door de aanstelling en fatsoenlijke bezoldiging van kerkmusici. Zij moeten de vicieuze cirkel doorbreken, die erin bestaat, dat goede organisten niet op een slecht orgel willen spelen en dat er geen goed orgel komt als er een slechte organist is. De Commissie van Monumenten en Landschappen van de Vlaamse deelregering heeft dit reeds gedaan door het orgel als historisch kunstwerk te laten restaureren. Maar dit leidt soms tot situaties, waar prachtig gerestaureerde orgels worden bespeeld door slechte amateurs en enkele jaren na voltooiing weer in verval raken door gebrek aan regelmatig onderhoud.

Uit het publiek kwamen enkele klachten naar voren, als zouden adviseurs 19de eeuwse instrumenten zomaar hebben laten afbreken. De aanwezige adviseurs repliceerden hierop, dat hun adviezen vaak fragmentarisch worden opgevolgd uit laksheid van de betrokken opdrachtgevers. Er worden soms ook zoveel adviezen ingewonnen van verschillend denkende adviseurs, dat de kerkfabrieken geen weg meer weten en verkeerde of halve beslissingen

nemen. Bovendien werd er geantwoord, dat de musici en de adviseurs de verantwoordelijkheid hebben, een objectief oordeel te vellen over de waarde van een instrument.

Er worden tengenwoordig teveel minderwaardige instrumenten geconserveerd. Wij moeten in staat zijn, een gefundeerde beslissing te nemen over het al of niet behouden van een orgel. We moeten ervoor oppassen, dat er geen geld verloren gaat aan het oplappen van waardeloze instrumenten. Het geld zou beter besteed worden aan nieuwe, kleine orgels.

Een verschil tussen orgelbouwers van het begin van deze eeuw en die van nu is, dat ze op het gebied van de musicologie zeer zwak stonden en daardoor waardevolle orgels in de open haard gooiden. Dit zou nu niet meer zo gemakkelijk kunnen, omdat de mensen meer terzake kundig zijn geworden en beter gecontroleerd worden door de adviseurs.

In de namiddag werd er allereerst gesproken over het ambt van kerkorganist.

2. AMBT ORGANIST

Sprekers :

EE.HH. G. Willems en A. Barbé

Dhr. J. Bruurs

Dhr. J. D'Hollander

Dhr. P. Schollaert

Dhr. R. Plovie

Moderator : A. Schoof

2.1. EE.HH. G. Willems en A. Barbé

Pater G. Willems sprak eerst over de taak van een organist in de kerk. Hij gaf enkele achtergronden en mogelijke oorzaken van de verslechterde positie van de organist. Hij vertrok hierbij van het Concilie van 1962. Men stelde toen de eerste constitutie van de liturgie op. Hierin staat uitdrukkelijk vermeld, dat het Gregoriaans en de polyfonie als grote waarden van de kerk blijven bestaan. Daarnaast heeft men plaats gegeven aan liederen in de volkstaal met verwijzing naar de Protestantse landen zoals Duitsland. De gevolgen van deze constitutie waren niet alleen positief. Er zijn misbruiken geweest, «goedkope» liederen, die

onmiddellijk aansloegen bij de jeugd, maar geen enkele inhoud hadden. De constitutie vermeldde ook, dat men de diensten zou moeten laten leiden door een liturgist. De studie van liturgist is nogal zwaar en veelomvattend. Het bleek echter, dat iedereen, die zich in de kerk verdienstelijk wilde maken, zich ongestraft uit kon geven voor liturgist. Dit leidde veel tot een ontwaarding van de liturgie.

De intellectuelen bleven stilaan weg uit de kerk, doordat zowel het woord als de muziek een groot gebrek aan diepte gingen krijgen. Er was ook geen gewijde sfeer meer te bekennen. Die vervlakking uitte zich ook in een soort beeldenstorm, die na het concilie ontstond. Het ministerie heeft daar gelukkig een halt aan toegeroepen, maar dit heeft niet kunnen verhinderen, dat er een aantal vervallen, doch waardevolle orgels zijn verdwenen. Gelukkig is daar nu verandering in gekomen en krijgt men weer meer respect voor het waardevolle. Dat komt de organist ten goede. E.H. G. Willems wees op het grote belang, dat het scheppen van een religieuze sfeer heeft : de mensen hebben dit echt nodig. De kerk moet weer iets kunnen aanbieden, weer een religieuze inhoud krijgen.

Het huidige priestergebrek inspireerde de eerste spreker tot de gedachte, dat het misschien goed zou zijn, één organist aan te stellen, die verscheidene kerken bedient. We zien deze evolutie ook bij de priester-teams.

Het tegenwoordige materialisme, dat zoveel waarden kapot maakt, kan niet blijven duren. Het hunkeren naar de geestelijke waarden is weer aan het terugkomen, want de natuur van de mens is geest en stof. Het onevenwicht dat er nu is ontstaan ten koste van de geestelijke waarden, zal vanzelf weer opgeheven worden. Wij moeten trachten, de kerkgangers weer te sensibiliseren, ze te laten horen wat een mooi orgel is en wat mooie orgelmuziek kan teweegbrengen bij de mensen.

E.H. A. Barbé vervolgde het betoog met enkele voorbeelden uit zijn ervaring als priester in het onderwijs en in de liturgie. In de lessen catechese, die hij geeft aan jongens van 16 à 16 jaar, die zich doorgaans alleen voor zware motoren, hard-rock en ander brullend lawaai interesseren, heeft hij toch het volgende kunnen constateren. Bij het bespreken van de sfeer, die mooie orgelmuziek kan scheppen in de eredienst, stuitte hij eens op weerstand bij iemand, die zei dat mooie orgelmuziek niet bestond. Bij verder

doorvragen bleek, dat de orgelhater het in zijn parochie moest stellen met een slechte organist en meteen kwamen er ook bij andere leerlingen dergelijke klachten los. Toen E.H. Barbé dan wat meer vertelde over het orgel en enkele orgelplaten liet beluisteren, verandere plotseling de stemming en was er ineens buitengewoon veel belangstelling.

Hij trok hieruit de conclusie, dat de jeugd van tegenwoordig heel goed te sensibiliseren is voor goede muziek in het algemeen en orgelmuziek in het bijzonder. Het wordt hoog tijd, dat hiervan gebruik wordt gemaakt in ons streven naar een beter orgelklimaat. Hij verwees naar de resultaten, die behaald werden door enkele strevers voor het verbeteren van ons leefmilieu. Waarom niet op de bres staan voor het verbeteren van ons muzikaal leefmilieu in de kerk ?

Een dergelijke ervaring hoorde de spreker ook van iemand uit zijn parochie, die vertelde, dat hij op verlof was geweest en daar heel mooie orgelmuziek had gehoord. Ineens begreep hij de religieuze en sfeerscheppende functie van het orgel ten volle. Het zou veel meer volk naar de mis lokken door de aparte sfeer, die het goede orgel kan scheppen.

De conclusie die E.H. A. Barbé uit deze voorbeelden trok, is dat het gewone kerkvolk de orgelmuziek onvoldoende kent. Wij moeten hen meer met de kerkelijke symboliek vertrouwd maken. Dit zou kunnen gebeuren via het muziekonderwijs op de middelbare scholen, via de catecheselessen. Voor de meesten, die voor het eerst met een orgel geconfronteerd worden, gaat er een nieuwe wereld open.

Via het parochieblad «Kerk en Leven» zou de «Vlaamse Orgelvereniging» vzw bijvoorbeeld een artikelenreeks kunnen laten publiceren over de orgelmuziek. Dit niet alleen om de kerkgangers dichter bij het orgel te brengen, maar vooral ook de pastoors, wiens interesse doorgaans naar minder spirituele zaken afglijden dan de kerkelijke kunst in het algemeen en het orgel in het bijzonder. Zij verwaarlozen de liturgische functie van het orgel, hoewel E.H. Barbé tegenwoordig hoopgevende veranderingen in de mentaliteit meent te kunnen vaststellen.

Tenslotte meende de spreker, dat het schrijven van eenvoudige variaties op gekende kerkliederen de afstand tussen kerkgangers en het orgel fel zou kunnen doen verminderen. Het zou de mensen tevens helpen bij het aanleren van de kerkliederen.

2.2. Dhr. J. Bruurs

Als redactie-medewerker van het kostersblad «Gewijde Dienst» distantieerde Dhr. Bruurs zich allereerst uitdrukkelijk van het al eerder gewroken artikel «Een ander geluid...», waarin het elektronisch orgel als vervanger voor het kerkorgel werd gepropageerd. De twee muzikale medewerkers in de redactie zijn E.H. I. De Sutter en de spreker. Zij hadden geen weet van de publicatie van het artikel en betreuren het verschijnen ervan bijzonder.

In zijn typering van de cantor-organist bracht Dhr. J. Bruurs enkele voorwaarden aan, waaraan de cantor-organist volgens hem moet voldoen :

— de cantor-organist heeft een sociale functie in de kerkgemeenschap. Hij moet zijn koor motiveren en in goede banen leiden ; hij moet enkele taken kunnen delegeren naar de juiste mensen in zijn omgeving ; hij moet tevens de nodige zelfdiscipline kunnen uitlokken bij zijn medewerkers, om de concentratie tijdens de viering te verzekeren ;

— ook in het dagelijkse leven moet hij oog hebben voor de culturele aspecten van de maatschappij en dit ook uitstralen naar zijn medewerkers. Hij moet ook religieus zijn. Volgens Dhr. J. Bruurs kan een atheïst geen goede cantor zijn. Het gelovig zijn kan echter wel meegroeien met de bekwaamheid en ervaring in het vak ;

— cantor zijn betekent niet uitsluitend zingen of voorzingen. De cantor moet de samenzang stimuleren en begeleiden. Improvisatie is een onontbeerlijke discipline voor de cantor-organist. Het niveau moet van die aard zijn, dat hij bij zijn publiek een goede smaak aankweekt ;

— als de amateur-organist buiten zijn lessen aan de academie bereid is, zich verder te bekwamen via een koorcursus, of zich te verdiepen in het Gregoriaans en andere aspecten, die zijn liturgische vorming compleet maken, dan kan ook deze amateur goede diensten bewijzen aan de kerkmuziek ;

— de goede evolutie van het cantorschap kan grote diensten bewijzen aan het orgel, door voor de cantor-organist en zijn orgel in de liturgie een onmisbare plaats te veroveren.

Dan zal het kerkbestuur als vanzelfsprekend de nodige fondsen ter beschikking stellen voor het onderhoud van het orgel.

2.3. Dhr. J. D'Hollander

Ook Dhr. J. D'Hollander had de functie van cantor-organist als onderwerp en verwees naar enkele artikels in het tijdschrift «Adem» van zijn hand. De functie van kerkmusicus doet hem in de eerste plaats denken aan organisten van verschillende niveaus (van all-round profs tot de bezielde maar slecht spelende amateur). Uit vroegere gesprekken met diverse organisten gaf de spreker enkele ideeën weer over de inhoud van hun functie en over de mogelijkheid, een brug te slaan tussen de diverse historische orgel-types en de liturgie van vandaag.

— Het type van instrument dat in een kerk beschikbaar is, bepaalt de soort muziek, die ermee gediend kan worden. In wezen is dit een beperking voor de te vertolken literatuur. Het orgel, dat verschillende typen beweert te kunnen vertegenwoordigen (een «passe-partout»-orgel), schenkt echter nooit 100 % voldoening. De organist heeft de taak, zich in te leven in de literatuur, die het best gespeeld kan worden op het instrument, waarover hij beschikt. Voor de volkszang-begeleiding is er nooit een probleem : de literatuur die hiervoor bestaat, is quasi onuitputtelijk.

— Een kerkmusicus dient ook een echte liturg te zijn. Zijn muziek moet er functioneel door worden. De keuze van de muziek is afhankelijk van de periode van het kerkelijk jaar. Ook de thematiek van de liturgische voorstellen is een belangrijke leidraad voor de te kiezen muziek.

— De organist moet slagvaardig genoeg zijn in de improvisatie om in te kunnen spelen op de verschillende thema's in de liturgie. De plaats van de orgelmuziek in de verschillende stadia van de liturgieviering zelf, is ook zeer belangrijk. Het orgelspel mag geen «lege-gaten-vullerij» zijn, geen versleten improvisatieformules zonder inhoud.

— De begeleiding van de gemeentezang vraagt een korte, functionele intonatie, liefst gebouwd op de thema's van de te begeleiden volkszang.

— De cantor-organist moet een geëngageerd organisator zijn. Er moet overleg zijn tussen organist/koorleider/geestelijken. Dit zou bijvoorbeeld in één keer kunnen gebeuren voor korte of langere perioden op voorhand. De cantor moet hierin de motiverende persoonlijkheid zijn. Hij bouwt de muzikale gestalte op, waarmee de eredienst valt of staat.

2.4. E.H. P. Schollaert

Het thema van E.H. P. Schollaert was het ambt van de organist, gezien vanuit de liturgie. Hij verwees hier naar de constitutie van de liturgie van het laatste concilie en het bezwaar, dat er zoveel is verdwenen, waarvoor niets in de plaats is gekomen. Dit lag zeker niet in de bedoeling van de liturgische vernieuwing. Vóór die vernieuwing was de taak van de organist trouwens ook verre van aangenaam. Deze bestond in hoofdzaak uit het (tegenwoordig steeds vaker om authenticiteitsredenen betwiste) begeleiden van de Gregoriaanse gezangen.

De fout, die velen volgens de spreker maken bij het interpreteren van de constitutie is, dat deze alleen gelezen wordt waar het over de louter muzikale aspecten gaat van de liturgie. Daarom vatte de spreker de constitutie hier in zijn geheel samen in vier hoofdstukken :

— pastorale gerichtheid van de liturgie

Er wordt absolute voorrang verleend aan de mensen, die met de liturgie bezig zijn. Vóór de vernieuwing maakte het niet uit, wat voor mensen (en hoeveel) er aanwezig waren ; de liturgie was steeds dezelfde. Wat er gebeurde was veel minder belangrijk dan hoe het gebeurde. Het was een opeenvolging van streng proceduriële handelingen.

— de bijbelopleving

Het Woord van God moest weer voorrang krijgen. Tevoren las men de bijbel wel, maar in stilte en in het Latijn. De consequentie van de vernieuwing was, dat de landstaal zeer belangrijk werd. Men heeft zich er een beetje op blindgestaard : waar de landstaal in de constitutie als middel werd beschouwd, werd deze vaak als doel beschouwd door de nieuwe liturgisten.

— de leek

De liturgie moest de spiegel worden van een actuele Kerk. Hierin krijgt de leek ook zijn verantwoordelijkheid, naast deze van de clerus, in zijn specifieke hoedanigheden, die deze van de geestelijken niet overlappen.

— inbreng van de eigen cultuur

De liturgie moest een beeld worden van de plaatselijke leefgemeenschap, het was niet langer meer de liturgie van Rome.

De eerste twee punten stellen eisen aan de mensen in de Liturgie, de twee andere zijn eisen, die de mensen aan de liturgie mogen stellen. Naar de muziek vertaald, houden deze vier punten in,

dat de liturgische muziek niet langer meer een elitair gebeuren mocht zijn vanop het hoogzaal, maar dat er een muzikale communicatie moet zijn met het volk, geïnspireerd op de bijbel.

De organist moet verantwoordelijk zijn voor de kerkmuziek. Dat staat zo in de tekst van de constitutie. Dit is een punt, waarvan de organisten dringend werk moeten maken, want het gebeurt te vaak, dat zij muzikaal de kans niet krijgen om aan bod te komen. Deze muzikale verantwoordelijkheid is een correctie-factor op de eerste twee punten, zodat de inhoudsloze «meezingers» zouden moeten verdwijnen. De eigen muzikale cultuur moet hierin een grote rol spelen.

Samenvattend besloot E.H. P. Schollaert zijn betoog, dat de eisen van de liturgie aan de organist zijn, dat hij zich ten dienste stelt van het volk en van de bijbel, zowel praktisch als theoretisch. De muzikant van zijn kant moet zijn verantwoordelijkheid voor de muziek bij de liturgisten opeisen.

2.5. Dhr. R. Plovie

Dhr. R. Plovie sprak over de weinig rooskleurige situatie betreffende de bezoldiging van de organisten. Vóór 1962 was elke kerkfabriek vrij, te betalen wat zij wou. In 1962 kwam er voor het eerst een officiële regeling voor de vergoedingen van kosters-organisten. Doordat de kerkfabrieken ressorteren onder het Ministerie van Justitie, werd deze regeling gepubliceerd in de vorm van een omzendbrief van dit Ministerie.

Door dit Ministerie werden er vier categorieën onderscheiden :

- koster (geen organist)
 - koster-organist (zonder diploma)
 - koster-organist met diploma 1e graad (de vroegere kosterschool)
 - koster-organist met 1e prijs orgel of laureaat Lemmensinstituut
- De honoraria bestaan uit een vast maandloon, berekend op een full-time opdracht van 40 uur en een variabele (de casualia) dat bepaald wordt voor de speciale diensten (huwelijken en begrafenissen). Officieel bestaat er geen splitsing van de functies koster en organist.

In 1968 kwam de volgende omzendbrief, waaruit volgde, dat de bezoldigingen gingen tellen voor alles, wat niet uit de casualia voortvloeide. Het vastleggen van de casualia werd overgelaten aan de bisdommen afzonderlijk. Op vraag van Dhr. R. Plovie, gericht

aan alle voorzitters van de afvaardigingen van de kostersbond per bisdom, om hun casualia-tarieven aan de «Vlaamse Orgelvereniging» vzw door te geven, is door de betrokkenen niet gereageerd. Wel is het een feit, dat de casualia per bisdom sterk verschillen. De regeling voor Oost-Vlaanderen (wel in het bezit van de spreker) wijkt bijvoorbeeld sterk af van de slechtste buurt, Limburg.

De omzendbrief van 1968 voorziet voor de kosters-organisten 4 vijfjaarlijkse verhogingen van 10 %. Bovendien werd de vergoeding geïndexeerd.

In 1980 volgde de tot nu toe laatst verschenen omzendbrief, waarin werd bepaald, dat de wedde niet lager mag liggen dan het gemiddeld minimum maandinkomen. Er wordt een eindejaarspremie voorzien, onder de voorwaarden, vastgesteld door het aanvullend nationaal paritair comité voor bedienden. De kerkfabrieken moeten hun personeelskosten op de begroting zetten en zijn nu verplicht, dit minimumbedrag te betalen. Alles wat er mèer wordt uitbetaald, hoeft niet door gemeente of provincie te worden gedragen.

De basiswedde in 1962 was :

- voor de 1e categorie 3.600 fr. per maand,
- voor de 2e categorie 4.000 fr. per maand,
- voor de 3e categorie 4.400 fr. per maand,
- voor de 4e categorie 5.200 fr. per maand.

In 1980 was dit (zonder index) :

- voor de 1e categorie 11.500 fr. per maand,
- voor de 2e categorie 12.000 fr. per maand,
- voor de 3e categorie 12.500 fr. per maand,
- voor de 4e categorie 13.500 fr. per maand.

Voor de vergelijking met de Nederlandse situatie bij de Hervormde Kerk, was de tijd te kort en verwees de spreker naar de documentatiemap, die voor de orgeldag werd samengesteld.

2.6. Discussie rond het thema ambt van kerkorganist

Dhr. J. D'Hollander heeft, door andere verplichtingen, niet meer kunnen deelnemen aan het panelgesprek.

De discussie kan in onderstaande punten worden samengevat :

- de functiescheiding tussen kosters en organisten werd aan het panel ter discussie voorgelegd. Er werd allereerst opgemerkt, dat de functies in de grote parochies in de steden Antwerpen

en Mechelen altijd al gescheiden zijn geweest. Bij rondvraag bleek niemand in het publiek tegen een scheiding te zijn. Bij die rondvraag werd echter het financiële aspect buiten beschouwing gelaten.

— organisten met een full-time opdracht in het onderwijs worden door de wet op de cumul verboden, kerkorganist te zijn. Dit wordt soms opgelost, door de vergoedingen voor de diensten in het zwart uit te betalen. Dit gaat ten koste van de werkgelegenheid van andere gediplomeerde organisten.

— uit de diverse vragen en opmerkingen blijkt, dat het vergoedingssysteem zeer slecht bepaald is en aan grote willekeur onderhevig is. Daar komen nog problemen als cumul en vervangorganisten bij, zodat de wanorde compleet is, zelfs binnen één en dezelfde gemeente.

— een bezwaar, dat ook duidelijk naar voor kwam, is dat we geen tijd hebben om de liturgische vieringen degelijk voor te bereiden. De organisten rijden van de ene kerk naar de andere om hun missen «bij elkaar» te spelen of hier en daar wat les te geven. De functie van cantor-organist zou, mits voldoende bezoldigd, het gemiddelde niveau van de liturgieviering enorm doen toenemen. Voorbeelden uit de U.S.A., Duitsland, Zweden, Nederland en Denemarken bewezen, dat dit wel degelijk mogelijk is. Het blijkt ook weer een kwestie te zijn van zelf op te komen voor de kosten in een kerkgemeenschap (cfr. voordracht Dhr. A. Fauconnier).

— het aantal diensten in de kerk moet drastisch verminderen. Dergelijke organisaties zouden verder uitgewerkt moeten worden. Het probleem hierbij is, dat door een geringer aantal missen, nóg minder geld binnenkomt in een organisten-portefeuille. Ook stuit dit initiatief vaak op tegenstand bij de kerkgangers.

3. DE OPLEIDING VAN DE ORGANIST

Sprekers :

Dhr. K. D'Hooghe

Dhr. E. Saverniers, weerhouden wegens familie-omstandigheden

Dhr. J. Van Oortmerssen, uit Amsterdam

Mevr. M.-A. Boost

Moderator : A. Schoof

3.1. Dhr. K. D'Hooghe

Dhr. K. D'Hooghe besprak in drie luiken zijn visie op de opleiding :

— opleiding van de organist

— groei tot organist

— organist : musicus en deskundige

Parallel aan deze drie punten liep onafscheidelijk de verhouding tot de liturgie en de eredienst. De volledige tekst van zijn betoog is beloofd in één van de volgende nummers van het tijdschrift «Orgelkunst». Door het inmiddels ontstane tijdsgebrek, beperkte de spreker zich tot het geven van een uitgebreide samenvatting.

— In zijn opleidingsperiode moet de orgelstudent vooral een gedegen vakkennis opdoen, een uitgebreide kennis van de literatuur, belangstelling, inzicht en kennis van de eigen kenmerken van de diverse orgeltypes, orgelscholen, orgelstijlen en orgellandschappen, diverse theoretische bronnen ter studie met betrekking tot de historische instrumenten, historische muziekpraktijken vanuit de muziek, vanuit de instrumenten, vanuit de muziekwetenschap, vanuit de tractaten.

Ook de kennis van de nieuwe muziek is belangrijk.

Het projectonderwijs (samen uitwerken van projecten ter aanvulling van de leen- en examenprogramma's) werkt stimulerend voor alle betrokkenen. Dhr. K. D'Hooghe somde enkele verwezenlijkingen op van zijn studenten aan het conservatorium van Maastricht.

Goede instrumenten zijn basisgegevens voor een goede vorming. De leerling dient opgeleid te worden tot een orgelkenner met inzicht in de orgeltechniek en in de klankgeving. De orgelleraar van zijn kant dient het repertoire didactisch en methodisch door te lichten en in staat te zijn, om het met woord en daad toe te passen. Hij dient als kunstenaar en pedagocog belangstelling en inzicht te hebben in de diverse leerprocessen van zijn leerlingen. Dit geldt zowel voor de ontwikkeling van de techniek, als voor die van de goede smaak. Vanuit een duidelijk gericht concept kan men flexibel omspringen met de methoden en met studie van het repertoire. Een leraar moet zijn studenten op niveau weten op te voeden, weten te stimuleren, te boeien.

Orgelleraars en -leerlingen dienen, naast de dagelijkse studie en oefening, door verdiepende lectuur inzicht te scheppen om de muziek recht te geven. Deze zorg is belangrijker dan het bezig

zijn met een persoonlijke carrière. Waardevolle instrumenten, de grote muzikale voorbeelden van componisten en vertolkers, en de liturgische praktijk op niveau, zullen ons het meest aanspreken. De dingen hebben meer kracht dan hun naam. Daarom moeten pedagogen, organisten, liturgen het levende voorbeeld boven de woorden verkiezen.

— De groei tot organist gebeurt na het verlaten van de school. Nu moeten de gelegde kiemen verder gedijen en moet de musicus zijn opgedane kennis aan de praktijk aanpassen. Als voorbeeld schetste de spreker zijn eigen ervaringen als organist en drukte hij nogmaals op het feit, dat orgelspel en orgelkunst vertrekken vanuit een goed instrument.

— De organist-musicus en -deskundige. Een harmonische groei en ontwikkeling vindt zijn uitmonding in het natuurlijk gezag, dat de organist als musicus en als kenner van zijn instrument verwerft. Deze gezagvolle autoriteiten zijn er bij tijd en wijle te vinden in de orgelcultuur. Zij helpen haar uit het slop en zijn bekwaam, continuïteit te bieden of een verruiming op gang te brengen.

Vervolgens brak Dhr. D'Hooghe een lans voor de liturgische vorming van de organist. Zowel binnen als buiten de kerk beleven we een degradering van de muziek tot achtergrondgeruis. Kritiekloos wordt om het even welke muziekvorm in de liturgie gebruikt, in de meeste gevallen zonder liturgische inhoud. Elke stilte wordt ons onthouden, elk niveau eveneens. De virtuositeit waarmee de klankinstallaties bediend worden, kent geen grenzen.

De orgelcultuur is door de eeuwen heen steeds gegroeid uit en verweven met het geheel van de kerkmuziek. Vanuit de kerkmuziek groeit de organist en niet andersom. Dit terrein is veelomvattend. Bovendien is de kerkorganist meestal slechts deeltijds met deze taak bezig. Binnen de conservatorium-opleiding moet men zich van dit alles bewust zijn. De organist fungeert meestal vanaf zijn studietijd als kerkorganist en/of als koorleider. In liturgisch opzicht dient zulke taak in de conservatoria onderbouwd te worden. Liturgie, hymnologie en Gregoriaans zijn noodzakelijke elementen in de vorming van de kerkmusicus, evenals improvisatie, begeleiding en praktische harmonie.

Men kan deze studie niet verwijzen naar één enkel instituut, men moet ze aanreiken aan alle betrokkenen, organisten en koorleiders in de eerste plaats.

Tenslotte stelde Dhr. K. D'Hooghe vast, dat er tegenwoordig van de hierboven vermelde voorwaarden niet veel terecht komt. Door de gebrekkige kennis van de eigenheden van hun instrument, ontstaat vaak spraak verwarring en onbegrip tussen de organisten. Vaak weten ze ook geen raad met onze historische orgels, waardoor deze verwaarloosd worden. Door gebrek aan spel-praktijk-kennis en de beperkte stijlkennis, wordt de eigenstijl vaak veralgemeend tot universele stijl, met alle gevolgen vandien.

3.2. Dhr. L. Strobbe

Ook de voordracht van Dhr. L. Strobbe viel uiteen in drie hoofdpunten :

- profiel van de orgelstudent aan de muziekacademie
- leerplan + enkele kritische bemerkingen
- lessituatie en studiesituatie

A. Profiel van de studenten aan een muziekacademie

De spreker schetste eerst de verschillende typen van orgelstudenten, naar voorbeeld van de profilering, die Peter van Dijk tijdens de studiedag van de Nederlandse Organisten Vereniging (N.O.V.) vorig jaar in Amersfoort naar voren bracht.

— De beginneling, 8 à 14 jaar, heeft grote verwachtingen maar een zeer vage motivering. Dit komt door het vage orgelbeeld, dat ze hebben. Dit wordt veroorzaakt door het elektronisch orgel, waarmee de meesten in deze categorie veel sneller in aanraking komen dan met een kerkorgel. 50 % van de nieuwe leerlingen kennen het orgelspel hoegenaamd niet en verwachten, «populair» orgel te kunnen spelen aan de muziekacademies en -scholen. Er zijn sommige experimenten bezig in Nederland, waarbij deze categorie met beide instrumenten-types in aanraking worden gebracht. Die mogelijkheid bestaat (nog) niet in Vlaanderen. Het orgel is als instrument trouwens kind-onvriendelijk : de kleine kinderen kunnen niet bij de pedalen en verliezen hun evenwicht, als ze naar de klavieren toe buigen. De belangrijkste taak van de leraar bij deze categorie, is de motivering.

— De autodidact, 15 à 20 jaar, met muzikale en muzikaal-technische «gewoonten». Hij is doorgaans vastgelopen en stelt hoge verwachtingen. De leraar kan hem helemaal opnieuw laten beginnen, of hem bijsturen. Het belangrijkste probleem blijft ook hier, de motivering levendig houden.

— De liefhebber, volwassen, komt graag maar studeert niet. Het is een probleem-categorie, waar we op het eerste gezicht geen raad mee weten. De resultaten zijn dan ook meestal slecht.

— De aspirant-kerkorganist, volwassen, verwacht gebruiksmuziek. Dit vormt een kleine, maar belangrijke groep. Ze verwachten ook opleiding in het begeleiden, het improviseren en het harmoniseren. De muziekacademie in België is geen kerkmuziekschool, maar aan de verwachtingen kan toch enigszins tegemoet gekomen worden. Dit zou eventueel structureel geregeld moeten worden, want er zou meer tijd moeten gemaakt worden voor zo'n leerling. Ook voor andere orgelstudenten is het trouwens nuttig dat ze kunnen leren begeleiden en improviseren.

— De semi-professionele organist, is begaafd, studeert veel, is dus orgel-freak en heeft hoge artistieke aspiraties. Uit deze categorie worden doorgaans de professionele organisten geboren.

B. Het leerplan orgel van de muziekacademies

De methoden en de te studeren stukken doen denken aan het Parijse conservatorium van eind vorige eeuw, inclusief de daarbij behorende esthetiek. Dit concept is vreemd aan wat ons vanaf de tweede wereldoorlog aan kennis en interesse voor de oude muziek is begonnen komen aanwaaien. De helft van de literatuur in het leerplan bestaat uit muziek van J.S. Bach. De «Vlaamse Orgelvereniging» vzw heeft een ontwerpleerplan opgesteld en afgedrukt in de documentatiemap ter oriëntatie. De voorstudie piano wordt niet meer aanbevolen en het leerplan vraagt per graad een voordracht uit drie verschillende stijlperiodes. Per graad wordt tevens aan de hand van een werk van Bach het moeilijkheidsniveau geïllustreerd.

C. De lessituatie van de leraar, de studiesituatie van de leerling

Deze is verre van ideaal. In veel academies wordt er les gegeven op slechte of zelfs elektronische orgels. Dat dit van overheidswege aanvaard wordt, is sterk af te keuren. Het ideale lesorgel is mechanisch en heeft twee manualen en pedaal. Lesgeven op «verplaatsing» wordt vaak niet toegestaan door de directie.

Ook de studiesituatie van de leerling is vaak bedroevend. Voor de ouders van beginners is het enige betaalbare instrument vaak een klein elektronisch apparaatje. Kinderen worden boven-

dien meestal uit de kerken geweerd als het om studeren gaat, dus blijft ze vaak niets anders over.

Als oplossingen stelde de spreker drie mogelijkheden voor :

- de academie maakt praktische afspraken met de kerkfabrieken;
- de academie koopt een degelijk studie-orgel ;
- de academie koopt een degelijk pedaalclavichord.

3.3. Dhr. J. Van Oortmerssen

Dhr. J. Van Oortmerssen werd bereid gevonden, enige uitleg te geven over de situatie in Nederland en in het Sweelinck-conservatorium van Amsterdam in het bijzonder. Dhr. Van Oortmerssen is er docent orgel.

In Nederland zijn er geen vaste richtlijnen voor het muziekonderwijs, zodat elk van de tien conservatoria, de drie muziekpedagogische academies en het Instituut voor de kerkmuziek zijn eigen gang kan gaan.

Er zijn twee soorten diploma's voor organisten, dat van uitvoerend musicus (U.M.) en het docentendiploma. De muziekpedagogische academies leiden slechts op voor het docentendiploma. Het instituut voor de kerkmuziek leidt op tot kerkmusicus, een niet-officiële titel, die dus veelal ook niet adequaat wordt gehonoreerd. De kerkgemeenschap kan zich probleemloos onttrekken aan de regeling voor de kerkmuziek (opgesteld door de Nederlandse Organisten Vereniging). Er zijn in Nederland nauwelijks kerkmusicus, die van dat beroep alleen kunnen bestaan. In het instituut voor de kerkmuziek kan men naast het diploma kerkmusicus, dan ook een docentendiploma behalen.

De studieduur voor het docentendiploma is momenteel nog vijf jaar (er zijn allerlei veranderingen op komst) en voor uitvoerend musicus is dat gemiddeld zes jaar. De uitvoerend musicus heeft geen lesbevoegdheid ; de docent mag geen concerten geven. In de praktijk worden de twee diploma's dan ook meestal allebei geambieerd.

Doordat het Instituut voor de Kerkmuziek gecentraliseerd te Utrecht is gevestigd, heeft men bij het volgen van deze richting slechts een beperkte lerarenkeuze. Bovendien moet men kiezen tussen kerkmuziek of U.M.-studie, want de studietijd is in Nederland beperkt tot zes jaar. Terwijl dit probleem in onderzoek is, behelpen de conservatoria zich met het oude, aanvullende praktijkdiploma.

Het leerplan (Dhr. J. Van Oortmerssen sprak voornamelijk over de Amsterdamse situatie) bevat anderhalf uur individueel les per week met een wekelijkse groepsles improvisatie. Verder bevat het leerplan notenleer, harmonie, contrapunt, analyse, algemene muziekleer, analyse hedendaagse muziek, muziekgeschiedenis, vocaal practicum, groot koor, bijvakken piano of clavecimbel, continuo, orgelbouw, het begeleiden van ensembles, algemene muziekpedagogie, algemene pedagogie en psychologie, methodiek, met bovendien 50 uur hospiteren en 100 uur stagiëren per jaar. Naast dit pakket bestaat er in Amsterdam een verplicht basispakket kerkmuziek tijdens het eerste jaar (Gregoriaans, hymnologie en liturgiek). Vanaf het tweede jaar kan men dan beslissen over het behalen van het additionele diploma kerkmuziek.

Over de Amsterdamse situatie vertelde Dhr. Van Oortmerssen nog even het volgende : ook daar is de interpretatie van de orgelmuziek (vooral die van vóór 1750) natuurlijk enorm veranderd. Dit betekende een verzwaring van de te behandelen stof, want de studie van de originele uitvoeringspraktijken vraagt veel extra werk. Om dit enigszins te verlichten, stapt men een beetje af van de 19de eeuwse, individuele aanpak. Voor het orgelonderwijs wordt ook zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de verschillende types orgels rond Amsterdam. Elke maand verhuist de orgelstudent naar een ander orgel in de streek.

Er wordt tegenwoordig ook veel in projectvorm gedoceerd : in plaats van de 1½ uur individuele lessen wordt er twee dagen gewerkt met alle docenten en studenten aan een bepaald project. De eerste dag zijn er lezingen, de tweede dag worden de studenten verdeeld in kleinere groepen voor praktische uitwerking van de theoretische beschouwingen van de eerste dag. Dit systeem blijkt zeer vruchtbaar te zijn. Buiten de langere lestijd krijgt de leerling ook de vijf verschillende docenten te horen, hetgeen zijn visie op orgelmuziek sterk verruimt.

3.4. Mevr. M.-A. Boost

Als lerares bijzondere didactiek orgel aan het Koninklijk Vlaams Muziekconservatorium te Antwerpen sprak Mevr. Boost over de eisen, die men aan leerlingen en leraren te stellen heeft. Hoewel de Staat vrij veel eisen geformuleerd heeft, pleitte de spreekster voor een zoveel mogelijk vrijlaten van het leerplan, om in te kunnen spelen op specifieke situaties en noden.

Enkele kwaliteiten, waarover een leerkracht moet beschikken, zijn de volgende :

— de taak van de leraar is, de leerling te begeleiden in het leerproces tot bevordering van de zelfstandigheid en persoonlijkheid. De leerling zou op elk moment de klas moeten kunnen verlaten met een graad van zelfstandigheid, die vereist wordt voor het spelen van de stukken op zijn/haar niveau.

— de vakkennis is de belangrijkste basis voor de docent. Daarom is het lespakket van de nieuwe structuur een noodzaak voor iedereen, die later in het onderwijs wil gaan. Regelmatige bijscholing is ook zeer belangrijk.

— de relatie leraar/leerling is zeer belangrijk, want het kunstonderwijs is voor een groot deel karaktervormend.

- de leraar moet zich kunnen inleven in de gevoelens van de leerling en er respect voor opbrengen. Een zeker persoonlijk contact is onontbeerlijk. Het vertrouwen moet in elk geval aanwezig zijn.

- de leerling moet altijd positief en onbevooroordeeld benaderd worden. Dit is zeer moeilijk, want van nature heeft iedereen wel voorkeur voor bepaalde leerlingen en een neiging tot antipathie tegenover anderen. In elk geval moet men zich ervan bewust zijn en zoveel mogelijk objectiviteit in de relatie nastreven.

- eerlijkheid en echtheid is een must. Vaak veranderen mensen bijna van gedaante, als ze les beginnen te geven. De leraarspositie wordt dan als een soort scherm opgeworpen tussen leraar en leerling omdat de leraar bang is, zichzelf te zijn.

— de onderwijsstrategie bestaat uit de volgende drie punten :

- keuze en ordening van de leerstof ;

- keuze van het didactisch materiaal ;

- begeleiding en stimulering van het leerproces.

— keuze en ordening van de leerstof.

De keuze van de leerstof wordt bepaald door het leerplan, dat zo flexibel mogelijk moet zijn. Het huidige leerplan voldoet niet meer, doordat men tegenwoordig meer belang gaat hechten aan authenticiteit, met alle aspecten die daarbij horen (projectonderwijs is een moderne vorm van lesgeven, die sterk opkomt en een plaats moet krijgen in het leerplan).

— keuze van de didactische werkvormen.

Na de tweede wereldoorlog is het systeem geëvolueerd naar de

leerling toe (cfr. de voordracht van E.H. P. Schollaert over de constitutie, waarbij het zelfde fenomeen wordt waargenomen in de liturgie). Er moet per leerling een werkvorm gezocht worden, die zijn zelfstandigheid optimaal bevordert. Het localiseren en analyseren van fouten in de studiemethode is hier essentieel. Regelmaat in de behandeling en afwisseling van alle disciplines is belangrijk. Ook hierbij is projectonderwijs een nuttig hulpmiddel. Samen met de leerling moet de les achteraf geëvalueerd worden, hetgeen moet resulteren in concrete, realiseerbare studieopdrachten. Belangrijke didactische hulpmiddelen zijn het instrument, de partituren, de methodes en de cassetterecorder.

— begeleiding van het leerproces ; dit wil zeggen :

- bewustworden van alle elementen in een bepaalde partituur.
- speeltechnische realisatie :
 - psychomotoriek (inzicht in het nut en de functie van elke beweging en het rationaliseren ervan).
 - akoestische resultante. Hier is het gebruik van een cassette-recorder zeer nuttig. Een leraar moet een klimaat scheppen, waarin de leerling zoveel mogelijk prikkels ontvangt om zijn bewustzijn te verruimen en zijn persoonlijkheid te ontplooiën.

3.5. Discussie rond het thema onderwijs

Door tijdsgebrek moest de discussie beperkt gehouden worden tot het voorleggen van enkele vragen aan het panel. Hieruit hebben wij het volgende onthouden :

— het niveau van de orgelklas ten opzichte van andere instrumentklassen is niet hoger. Het vak orgel behelst veel meer dan alleen speeltechniek en interpretatie. Daardoor kan in het raam van de beschikbare studietijd relatief minder stof verwerkt worden per aspect van het orgelonderwijs. De uitstraling van een bepaalde klas bepaalt ook het niveau van de leerlingen en dus ook dat van de klas zelf.

— het muzikaal opvoeden van de mensen in de kerk is vrij moeilijk. De inhoud van de muziek kan slechts overkomen bij actieve beluistering.

— het panel was het er over eens, dat de huidige opleiding aan de conservatoria niet voldoende gericht is op de functie van kerkorganist. Een organist met een eerste prijs kan vaak niet voldoende begeleiden. Het betoog van Dhr. K. D'Hooghe werd in dit verband onderschreven. De aanwezige studenten en oud-

studenten van het Lemmensinstituut wezen erop, dat hun school op dit gebied voldoende garanties geeft. Anderen constateerden, dat een (her)waardering van de typische kerkmuziekvakken zich op alle instituten opdringt.

De oprichting van een afdeling kerkmuziek aan de conservatoria wordt als noodzakelijk ervaren, hoewel de leerlingen hiervoor wel extra gemotiveerd dienen te worden.

— het notenleerpakket vindt men te zwaar, hoewel de acrobatieën van de eerste helft van deze eeuw tot het verleden behoren. De sleutelkennis is echter een belangrijk gereedschap bij het bestuderen van vooral de koorliteratuur.

— elementaire improvisatie en begeleiding in het secundair onderwijs wordt als zeer nuttig ervaren, maar in de 20 minuten, die tegenwoordig voor de leerlingen wordt voorzien, is het moeilijk om enige techniek en literatuurkennis aan de man te brengen.

4. CONCLUSIE

Binnen de «Vlaamse Orgelvereniging» vzw zal nu aan de hand van de belangrijkste problemen, die tijdens deze orgeldag naar voor zijn gekomen, bekeken worden, welke acties met enige kans tot slagen ondernomen kunnen worden ter verbetering van de situatie binnen onze orgelwereld.

De aanwezigen werd beloofd, dat ze via alle mogelijke kanalen op de hoogte gehouden zullen worden van de te nemen maatregelen en het resultaat ervan. Bovendien werd een verdere uitdieping van de behandelde thema's in het vooruitzicht gesteld. Opvallend was de ruime aanwezigheid van jonge organisten. De organisten die thans een belangrijke plaats bekleden in het onderwijs of de kerk bleven, op enkelen na, afwezig. Toch betekende de belangstelling en de motivering van de deelnemers aan deze orgeldag voor de «Vlaamse Orgelvereniging» vzw een stimulant, om op de ingeslagen weg verder te gaan en samenwerking te zoeken met andere verenigingen, die zich inzetten voor de Vlaamse orgelwereld. In dit verband was de aanwezigheid van de quasi voltallige redactieraad van «Orgelkunst» een hart onder de riem voor de organisatoren.

De documentatiemap die de deelnemers aan de orgeldag ter hand werd gesteld aan de kostende prijs, kan nog aangevraagd worden bij de «Vlaamse Orgelvereniging» vzw, Postbus 7, te 2018 Antwerpen 17, door storting van 150 fr. op rek. nr. 408-7046691-94 met vermelding «documentatiemap».

Bijdrage tot de geschiedenis der orgelmakers
van Peteghem

De gebroeders Pierre Charles sr. & Lambert Corneille van Peteghem

Patrick ROOSE

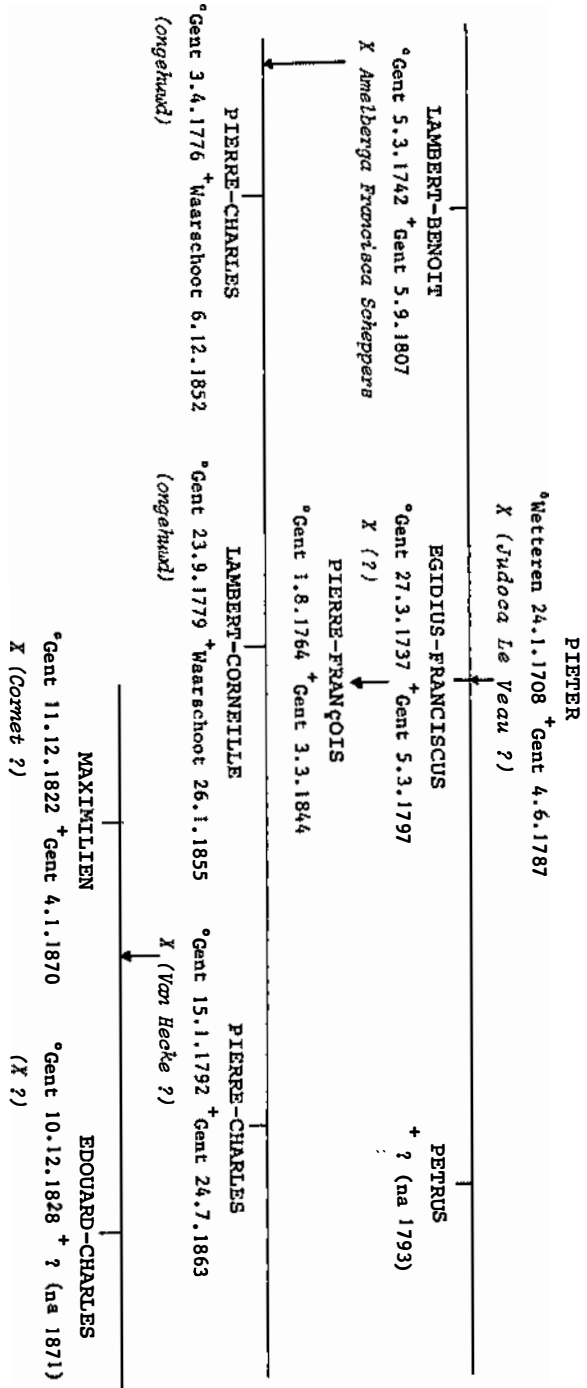
I:

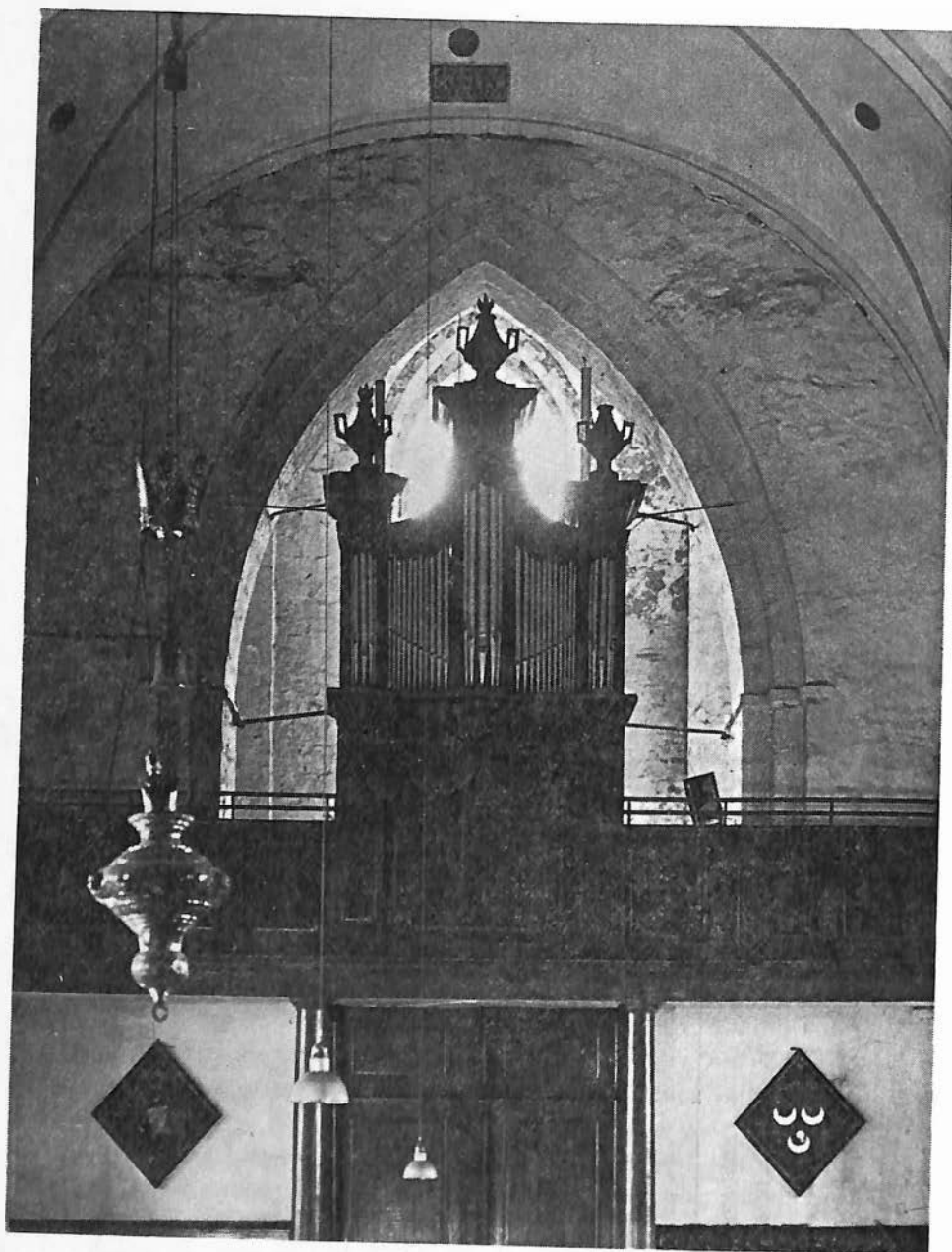
Het is niet steeds gemakkelijk om, bij het identificeren van Van Peteghem-orgels, het instrument toe te schrijven aan een welbepaald lid van de uitgebreide orgelmakersfamilie. Soms is het zelfs onmogelijk, en het hoeft overigens geen punt van discussie te zijn: feit is dat er in de laatste decennia van de 18de eeuw (en vermoedelijk ook nog een stuk in de 19de eeuw) in de Gentse orgelmakerij in familieverband gewerkt werd (met de hulp van een paar personeelsleden), en het is zo goed als zeker dat bijvoorbeeld windladen en pijpwerk reeds op een vrij gesystematiseerde manier vervaardigd werden.

Een eerste periode waarin het wat moeilijk ligt om werk aan één welbepaalde persoon toe te schrijven, loopt van 1776 tot 1787. In 1776 immers associeerde Pieter van Peteghem de oude zich met zijn jongste zoon Lambert Benoit; in theorie houdt dit in dat Lambert Benoit de zakelijke en artistieke leiding overnam, doch in de praktijk komt het er op neer dat er in de productie nauwelijks verandering te merken valt. Vader Van Peteghem bleef waarschijnlijk nog wel een handje toesteken in het atelier, tot aan zijn dood in 1787.

Lambert Benoit had evenwel reeds lang vóór 1776 meegewerkt: daarvan getuigt een pijp in het orgel te Poperinge waarop volgende inscriptie voorkomt: « *Lt B = Van Peteghem fecit 1756* »; dat betekent dat hij op 14-jarige leeftijd reeds zijn vader assisteerde. En op de Van Peteghem-werklijsten, die voor het eerst gepubliceerd werden door E.G.J. Grégoir in zijn boek « *Historique de la Facture et des Facteurs d'Orgues* » (Antwerpen, 1865), ziet men in 1758 « *Gand, abbaye des Augustins, avec son fils Lambert* ». Onder de bouwcontracten vindt men dan ook na verloop van jaren de signatuur « *P. Van Peteghem, père et fils* », en vanaf 1776 wordt er — wellicht uit respect voor de grondlegger van de zaak — vaak ondertekend « *L.B. Van Peteghem et Père* ».

STAMBOOM VAN DE ORGELMAKERSFAMILIE VAN PETEGHEM

Oostkerke (bij Brugge)
Orgel St.-Kwintenskerk (toestand vóór de verwoesting in 1944)
Copyright ACL Brussel

Vervolgens moet men in die periode ook rekening houden met de oudste zoon van Pieter, nl. Egidius Franciscus van Peteghem. Het is mogelijk dat deze laatste een ietwat grotere zelfstandigheid had verworven als orgelmaker, wat dan tevens een verklaring zou kunnen zijn voor het feit dat het niet met hem is maar met zijn jongere broer dat de vader zich in 1776 associeert.

Wanneer men thans het globale Van Peteghem-œuvre overloopt, heeft het er alle schijn van dat de beide broers Lambert Benoit en Egidius Franciscus tot een soort gebiedsverdeling overeengekomen waren (waarschijnlijk enkel uit praktische overwegingen) :
— Lambert Benoit bestreek hoofdzakelijk het gebied ten westen van Gent (het westelijk en zuidelijk deel van Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Frans Vlaanderen en Zeeuws Vlaanderen);
— Egidius Franciscus wierf vooral opdrachten in de meer noord-oostelijke richting (land van Dendermonde, Vlaams Brabant, Antwerpen) ; misschien had hij (of zijn zoon Pierre François) zelfs een «pied à terre» als steunpunt voor de vele verre reizen aangezien hij in het Hollandse Broekhuizen-manuscript (ca. 1850) tweemaal «orgelmaker te Leuven» wordt genoemd.

Niettemin is er geen al te strikte scheiding te leggen tussen de beide broers : zoals gezegd werd waarschijnlijk toch alles in dezelfde ateliers gemaakt (alleen bij de eindafrekening en intonatie terplaatse kon er al eens een eigen accentje gelegd worden), en bovendien kan het in de Van Peteghem-familie gebeuren dat een contract door de ene getekend werd maar dat een andere b.v. kwijtingen ondertekende (zoals te Velzeke) of de eerste revisies van het instrument verzorgde. Zo staat in vermeld boek van Grégoir op blz. 197, op de werkljst van Pieter de oude : « 1790 (dus na het overlijden van Pieter) *Wouw, Hollande, placé par Egide Van Peteghem* ». Of het gebeurt ook nog dat op de werkljsten (cfr. Grégoir, die zich nochtans kon baseren op lijsten die ongetwijfeld van de Van Peteghems zelf afkomstig waren) een werk aan deze of gene staat toegeschreven, terwijl later uit de kerkarchieven blijkt dat een andre het contract heeft getekend. Bovendien blijven de notities van Grégoir nogal verward ; zo staat er onder Eg. Fr. vn Peteghem (blz. 199) « *orgues placés de 1764 à 1802* », dit terwijl deze in 1797 overleden is. Anderzijds is het mogelijk dat een reeks plaatsnamen op blz. 197 (vanaf regel 24, t.e.m. blz. 198 lijn 6), met Egidius Franciscus te maken heeft. Een later gelijkaardig geval is nog — bij wijze van laatste

voorbeeld — het orgel te Aaigem, waar het contract afgesloten is met Pierre Charles van Peteghem (1818) maar de windlade gesigineerd « *L. Van Peteghem, 1819* » (zijnde dus Lambert Corneille).

Tot zover dan wat betreft de periode tot aan de Franse overheersing. Na de «beloken tijd», in het begin van een nieuwe eeuw, zag het er wel enigszins anders uit voor de overblijvende Van Peteghems: na enkele jaren van gedwongen inactiviteit lag er veel werk te wachten, vader Lambert Benoit zou weldra (in 1807) overlijden, oom Egidius Franciscus was in 1797 heengegaan, en drie zonen stonden voor de taak de beproefde familie er weer bovenop te helpen. Deze periode van ca. 1795 tot ca. 1810 is dan ook in meerdere opzichten de minst overzichtelijke in de Van Peteghem-geschiedenis.

Doch ook de derde generatie der Van Peteghems was van jongsaf in de stiel ingewijd: in het orgel te Oosterzele is een pijp gesigineerd « *Lambertus Cornelus Van Peteghem actum den 25 9ber 1793* » (ook hij was toen nog maar 14 jaar).

Tot nu toe is alle geschiedschrijving aangaande die derde generatie geconcentreerd geweest rond de activiteiten van de jongste zoon, Pierre Charles (junior), waarbij de beide oudere broers Pierre Charles (senior) en Lambert Corneille nogal lang in de schaduw zijn blijven staan: deze korte bijdrage geeft ons de mogelijkheid hen daar even uit weg te halen.

II.

Wat betreft Pierre Charles sr. en Lambert Corneille van Peteghem enerzijds, en Pierre Charles jr. anderzijds, is het weer niet altijd gemakkelijk om hun werk uit mekaar te houden. Bovendien is er dan nog de merkwaardige hindernis dat twee kinderen uit eenzelfde gezin dezelfde voornamen kregen (Grégoir beweerde dat de ene zich Charles noemde en de andere Pierre, maar dat zal slechts afdoende kunnen geverifiëerd worden als alle archivalia samengelegd worden. Verder dient opgemerkt dat Pierre Charles jr. pas 15 jaar was toen zijn vader stierf, zodat men wel moet aannemen dat hij zijn vakvaardigheid voor het grootste deel bij zijn oudere broers zal opgedaan hebben.

Een werkgebied trachten af te bakenen tussen voormelde broers valt hier nog moeilijker uit dan bij hun vader en oom. Een blik op de werklijsten van Pierre Charles jr. (steeds volgens Grégoir)

toont aan dat deze orgelmaker zeer mobiel was: men treft hem zowat in het hele territorium der Van Peteghems aan. Daarentegen blijkt thans — nu ook een gedeelte van het Westvlaams orgelpatrimonium geïnventariseerd is — dat Pierre Charles sr. en Lambert Corneille eer meer beperkt werkterrein gehad hebben, nl. hoofdzakelijk West-Vlaanderen, met het zwaartepunt in de noordelijke helft van deze provincie. (De spreekwocordelijke uitzonderingen duiken natuurlijk ook op, b.v. de orgels te Sint-Pieters-Rode (1817), het reeds vermelde Aaigem (1819), Virginal (1828) en Bertem (1829), die in de ventielkas gesigineerd zijn « *L. Van Peteghem* »).

Daarbij dient nog vermeld te worden dat er in Grégoir nauwelijks sprake is van werken van de beide oudste broers: de hieronder vermelde orgels komen helemaal niet voor bij Grégoir, dit is overigens een raadselachtige lacune.

Dat Pierre Charles sr. en Lambert Corneille van Peteghem samenwerkten vernemen we o.m. uit een notitie van hun jongere broer in het orgel te Koolkerke: « *Dit orgel is voor d'eerste mael gecuyt sedert dat d'orgel nieuw gemaekt is door P.C. & Lt Van Peteghem — Gend in 't jaer 1826 door hunnen jongsten broeder Pieter in Maerte 1854* ».

Dat er in het noordelijk deel van West-Vlaanderen werk voor het grijpen lag is terloops gezegd mede te verklaren door het wegvallen van de Brugse orgelmakersfamilie Berger (de laatste, Dominicus Berger, overleed in 1797, in een periode zonder verdere toekomstperspectieven).

Tot nu toe kunnen dus ook volgende werken, meestal met zekerheid, aan Lambert Corneille van Peteghem, in samenwerking met zijn broeder Pierre Charles sr., worden toegeschreven:

- 1815 Vlissegem (fragmentair bewaard)
- 1819 Oostkerke-bij-Damme (vernield in W.O. II)
- 1821 Stavele (tamelijk goed bewaard)
- 1823 Mariakerke-bij-Gent (thans te Zele-Heikant)
- 1824 Bavikhove (fragmentair bewaard)
- 1826 Koolkerke (licht gewijzigd)
- 1827 Varsenare (grotendeels bewaard)
- 1827 Oudenburg (gedeeltelijk bewaard)
- 1835 Klemskerke (gedeeltelijk bewaard)
- ? Westkerke (zwaar gewijzigd)

Dat hun paden merendeels westwaarts liepen moge hieruit dus

blijken. Mariakerke, de dichtste plaats bij Gent, ligt langs de Brugse vaart. En het is tekenend dat beide broers zich op hun oude dag terugtrokken in een rusthuis te Waarschoot (op de huidige baan Gent-Brugge gelegen), waar zij mogelijk reeds vroeger een contactpunt of «bijhuis» hadden met het oog op West-Vlaanderen.

P.S.

Alle gegevens in bovenstaande tekst steunen op archivalische bewijsstukken ; deze worden hier echter niet aangehaald om niet in een buitennissig voetnotenapparaat te vervallen. Veel details zullen trouwens te vinden zijn in de orgelinventaris van A. Fauconnier & P. Roose : « Het Historisch Orgel in Vlaanderen », deel IV A (West-Vlaanderen, arrondissementen Brugge & Oostende), die in principe in 1985 zal verschijnen. P.R.

De redactie had voor het maart-nummer '85 van 'Orgelkunst' een artikel klaar met als titel ' Herman Roelstraete 60 jaar '. Het was opgesteld door Eric Hallein, na een gesprek met de musicus. Wegens plaatsgebrek werd het artikel naar het juni-nummer verwezen.

Zijn 60ste verjaardag heeft Herman Roelstraete niet meer mogen beleven. Hij stierf op 1.4.1985.

Wij betuigen ons oprecht medeleven aan zijn vrouw.

In memoriam Herman Roelstraete

ERIC HALLEIN

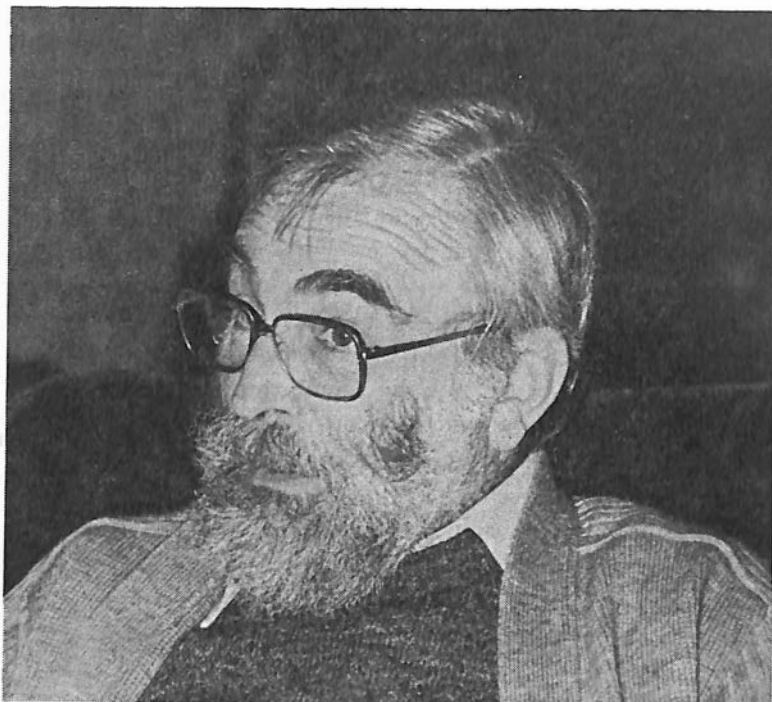
Herman Roelstraete is geboren te Lauwe in West-Vlaanderen op 20 oktober 1925. Op vrij jeugdige leeftijd begint hij tijdens eucharistievieringen zijn eerste uitvoeringen als organist. Hierbij maakt Roelstraete kennis met het gregoriaans, dat hem sindsdien eigenlijk altijd nauw aan het hart is blijven liggen. Op de normaalschool te Torhout krijgt Roelstraete les in gregoriaanse zang van de erkende Solemnes-aanhanger Kan. François, kapelmeester van de St.-Salvatorskathedraal te Brugge. Norbert Bogaert staat in voor zijn eerste orgellessen. Ondanks het oorlogsregime richt Herman Roelstraete in 1942 zijn stappen naar het Lemmens-

instituut te Mechelen. Aldaar was Flor Peeters zijn orgelleraar. Na het behalen van het laureaatsdiploma orgel gaat Roelstraete zich verder bekwamen aan het Kon. Muziekconservatorium te Brussel waar hij, naast de orgelcursus bij Paul De Maleingrau, eveneens zangles volgt bij Maurice Weynants. Op onze vraag naar Roelstraete's evaluatie van zijn beide orgelleraars Peeters en De Maleingrau krijgen we als antwoord dat Peeters zich voornamelijk aangetrokken voelde tot het groot «electrische concertorgel», De Maleingrau ontfermde zich meer over het «historische orgel». Terloops vermeldt onze gastheer nog dat De Maleingrau één van de eerste was die binnen onze landsgrenzen het «oude repertoire» programmeerde op zijn concerten.

Ten opzichte van de orgelbouw is Roelstraete steeds opgekomen als fervente aanhanger van de orgelbouwersfamilie Anneessens. Vooral in de persoon van Paul Anneessens — de laatste uit deze familie — vond Herman Roelstraete een trouwe vriend. Paul Anneessens bleek ook te kunnen bogen op de waardering van enkele vroegere prominenten uit de Belgische orgelwereld nl. Marcel Druart en Paul De Maleingrau.

Roelstraete heeft een rijk gevulde pedagogische loopbaan achter de rug als leraar voor de vakken : solfège, harmonie, muziekgeschiedenis, orgel en zang aan muziekscholen ; directeur aan de Stedelijke Muziekakademie te Izegem en leraar Praktische Harmonie aan het Kon. Muziekconservatorium te Brussel.

Thans is Roelstraete nog steeds actief als dirigent en animator van het professionele koor « Musica Flandrorum » dat regelmatig te beluisteren is via gespecialiseerde radioprogramma's. De gelijknamige musicologische vereniging verspreidt met tal van publicaties, de muziek van minder bekende Vlaamse componisten. Hierbij treedt Roelstraete op als muzikaal adviseur. In die functie reconstrueert en voltooit hij ten dele verloren gegane composities. De naam Roelstraete als componist is terug te vinden in meerdere tijdschriften, artikels en encyclopedia. Roelstraete kan beschouwd worden als een kloek geschoold eclecticus die zin voor creativiteit en experiment niet uit de weg gaat. Doorheen zijn orgelœuvre vinden we sporen van bijna alle XXste-eeuwse compositorische verworvenheden vanaf een verder gezette laatromantiek over atonaliteit en dodekafonie tot modaliteit en polymodaliteit. Sommige van zijn orgelcomposities ressorteren onder de noemer «liturgische muziek», andere overbruggen lacunes in het tegen-

woordige orgelonderricht en zijn grotere werken horen thuis in het concertrepertoire.

Orgelwerken H. Roelstraete

Roelstraete is een componist die alle genres beoefent. Enkel de orgelwerken worden hier chronologisch vermeld:

- Koraalfantasia ('44)
- Adagio ('45)
- Sonate I ('50) op. 13
- Preludium en fuga in F lydisch ('54) op. 27
- Toccatella en fughetta op Salve Regina ('54) op. 28
- Drie koraalspelen ('56) op. 32
 - « Er is een Kindeke »
 - « Ic sie die Morgensterne »
 - « Christus is opgestanden »
- Symfonia Concertante ('60) op. 36
- 25 Praeambula Posila ('60) op. 46
- Sonate II ('60)
- Drie sonatines ('66) op. 66
 - 2 Son. op « Christus is verrezen »
 - 1 Son. op « Er is een roos ontsprongen »
- Sonate III ('69) op. 76
- Preludium & Passacaglia ('71) op. 84
- Drie modale fantansia's ('72) op. 95
 - Dorica - Frygica - Mixolydica
- Drie avondcantieken ('75) op. 110
- Meditationes Vespertinae ('79)
- Drie Suites ('80) op. 134

In memoriam Berten De Keyser

(† 1.4.1985)

Op 27 april overleed te Gent, Berten De Keyser, twee dagen voor hij zijn zeventigste verjaardag zou vieren.

Hij werd geboren in 1915 te Sint-Laureins, studeerde orgel bij Flor Peeters aan het Lemmeninstituut en in het Conservatorium van Gent. Hij was organist aan de Sint-Annakerk te Gent.

In januari 1946 stichtte hij «De Schalmei», het eerste belangrijk Vlaams orgeltijdschrift onder het motto «Zoo schalle die schalmeye».

Hiermee wilde hij tegemoet treden aan «een dringende behoefte aan meer georganiseerde werking onder de organisten».

Vijf boeiende jaargangen zagen het daglicht. Zij zijn onmisbaar voor de studie van het orgelgebeuren in Vlaanderen. Berten begon met het ontginnen van onze rijke orgelgeschiedenis. Hij had een gouden pennetje dat kon flitsen en aaien, warm van toon en met klasse. Zijn liefde voor zijn kunst «upden orghetele» en voor Vlaanderen inspireerde hem tot grootheid.

Hij organiseerde de schitterende Gentse orgelfeesten van 25 tot 28 september in 1946. «De rechte lijn» wilde hij volgen.

Zijn mooi gesneden kop, zijn donkere haren en vurige ogen blijven ons bij.

Hij had veel te zeggen en was een aangenaam verteller.

Vele jongeren heeft hij geïnspireerd. «Die tyd es cort, hier es vele te doene...».

Wij wensen hem de Vrede en betuigen ons oprecht medeleven aan zijn dierbare familie.

De hoofdredacteur.

Mededelingen

Het Cavallé-Coll-orgel van Jette

De zaak van het Cavallé-Coll-orgel van Jette (zie Orgelkunst, 1984, nr. 4) heeft dan onverwacht toch een hoopvoller wending genomen. Het stadsbestuur van Hasselt, dat het orgel aangekocht heeft, besliste het orgel ongewijzigd te laten heropbouwen in de H.-Hartkerk te Hasselt.

Orgelbouwer J.-P. Draps, die het orgel te Jette steeds in onderhoud gehad heeft, is begonnen met de demontage van het instrument.

- *Wat is voor U restauratie?*
 - terug naar de originele toestand
 - wat met transformaties uit de 18de, 19de en 20ste eeuw
 - aanpassen aan de «noden»
- *Hoe ziet u de verdere evolutie in de orgelbouw?*
- *Heeft u een «boodschap» aan restauratie?*
- *Historische restauratie behelst alle aspecten van de orgelbouw, ook het zelf pijpen maken.*
- *Vroeger waren er orgellandschappen. Thans is er een meer «internationale» stijl. Vindt u dit geen verlies?*
- *De huidige nieuwbouw is meer gericht op de «polyfone» stijl. Wat met de symfonische stijl?*
- *Zijn er specifieke problemen bij restauraties in een bepaalde stijl (rococo - symfonisch)?*
- *Vindt u reconstructie van bestaande orgeltypes nodig?*
- *Vindt u reconstructie van verloren gegane types nodig? (bv. Vlaamse renaissance-instrumenten)?*
- *Vindt u het nodig dat een opleiding voor orgelbouwers en/of orgeladviseur wordt opgericht?*
- *Hoe ziet u de taak van een adviseur bij nieuwbouw en/of restauratie?*
- *Hoe denkt u over het orgelbeleid dat in Vlaanderen sedert een tiental jaar wordt gevoerd?*

1.1. Dhr. A. Fauconnier

Dhr. A. Fauconnier sprak namens de Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu (AROL) van het Bestuur voor Monumenten en Landschappen van de Vlaamse Gemeenschapsregering. Zijn betoog omvatte drie hoofdpunten:

- de evaluatie van de gerealiseerde beleidsopties
- het beleid van de bovengenoemde administratie
- de huidige toestand en toekomst-perspectieven.

A. Het beleid

Hij verwees hier naar het Colloquium van Grimbergen, augustus 1979. De neerslag van deze orgeldagen is te lezen in het tijdschrift «Orgelkunst», 2de jg., nr. 4 (december 1979).

Voor de deelnemers aan de orgeldag gaf Dhr. Fauconnier een samenvatting van de belangrijkste punten uit dit beleid:

Agenda

JUNI :

- 1 18u Brussel, St.-Michielskathedraal; Bernard Focroulle
- 2 15u Wezemaal, St.-Martinuskerk; Maurice Truyers
- 15u30 Grimbergen, Abdijkerk; Kamiel D'Hooghe
- 16u Hombourg; Luc Devos
- 3 20u30 Oudergem, O.-L.-Vrouw van Klankedelle-kerk; Bernard Focroulle
- 4 20u30 Antwerpen, St.-Jozefskerk; Marie Wiesländer m.m.v. het A. Frederikskoor o.l.v. A. Ohrwall
- 6 20u30 Herve, St.-Jean Baptiste-kerk; Hubert Schoonbroodt
- 9 16u Mariakerke-Kolegem, H.-Hartkerk; Joost Termont en barokensemble
- 16u Glons; Gerard Close
- 14 20u Izegem, St.-Pieterskerk; Jozef Sluys m.m.v. het koor Laudate Dominum
- 17 20u30 Oudergem, O.-L.-Vrouwe van Blankedelle-kerk; Jos van Immerseel
- 23 16u Clermont-sur-Berwinne; Stanislas Deriemaeker
- 28 20u Fosses-La-Ville, kerk; Ensemble Anne Froidebise
- 20u30 Antwerpen, O.-L.-Vrouwekathedraal; Stan. Deriemaeker
- 30 16u Liège, Benedictines; Bernhard Marx

JULI :

- 4 20u Gent, St.-Baafskathedraal; Odile Pierre (F)
- 20u30 Liège, Temple protestant; Ch. Vaillant
- 5 20u30 Antwerpen, O.-L.-Vrouwekathedraal; Herman Stinders m.m.v. het koor Currende
- 20u30 Brugge, St.-Salvatorskathedraal; Franz Haselböck (A)
- 7 16u30 Postel; Joris Verdin
- 19u Eupen, St.-Niklaaskerk; Hans-Georg Reinertz
- 20u Knokke, H.-Hartkerk; Jean Ferrard
- 11 20u Gent, St.-Baafskathedraal; Roger Van de Wielle
- 20u30 Veurne, St.-Walburgakerk; Wilma Jensen (U.S.A.)
- 12 20u30 Antwerpen, O.-L.-Vrouwekathedraal; Stefano Innocenti (I)
- Brugge, St.-Salvatorskathedraal; Leo Krämer (BRD)
- 18 20u Gent, St.-Baafskathedraal; Joris Verdin
- 20u30 Veurne, St.-Walburgakerk; Philippe Lefèbvre (F)
- 19 20u30 Antwerpen, O.-L.-Vrouwekathedraal; B. Winsemius (NL)
- 20u30 Brugge, St.-Salvatorskathedraal; Jean Ferrard
- 21 20u Knokke, H.-Hartkerk; Chris Dubois
- 25 20u Gent, St.-Baafskathedraal; Michaël Schneider (BRD)
- 20u30 Veurne, St.-Walburgakerk; Wolfgang Oehms (BRD)
- 26 9u15 Vertrek orgelexcursie Stadsschouwburg Brugge; Haringe, Beauvoorde, Veurne (St.-Walburga), Moere, Stalhill
- 20u30 Antwerpen, O.-L.-Vrouwekathedraal; Ian Bedhall m.m.v. de Alan Wilson Singers (GB)
- 20u30 Brugge, St.-Salvatorskathedraal; Mario Duella (I)
- 27 20u30 Hotton, kerk; Jozef Sluys m.m.v. G. De Reyghere, sopraan
- 28 16u Eupen, St.-Niklaaskerk; Burkhard Meyer-Janson en H.-G. Reinertz, Fluit
- 16u30 Postel, abdijkerk; Mario Duella (I)
- 20u30 Rocherath; Kamiel D'Hooghe
- 31 9u Eupen; orgelexcursie

AUGUSTUS :

- 1 20u30 Gent, St.-Baafskathedraal; Mario Duella (I)
- 3 20u Brugge, St.-Gilliskerk; Finale Int. Orgelconcours

- 4 20u30 Brugge, O.-L.-Vrouwekerk; Ton Koopman m.m.v. het Amsterdams Barok Orkest
20u Knokke, H.-Hartkerk; Klaus Linsenmeyer (BRD)
- 5 12u Bellegem, kerk; Chris Dubois
- 6 15u Gent, Karmelietenkerk; Edward De Geest
- 7 15u Eeklo, St.-Vincentiuskerk; Edward De Geest
20u30 Brussel, St.-Michielskathedraal; nog te bepalen
Gent, O.-L.-Vrouw-Sint-Pietersabdij; Jozef Sluys
- 8 20u30 Gent, St.-Baafskathedraal; laureaat Int. Orgelconcours Brugge 1985
Herve, St.-Jean-Baptiste-kerk; Michael Radulescu (A)
Veurne, St.-Walburgakerk; Eric Hallein
- 11 20u Knokke, H.-Hartkerk; Kamiel D'Hooghe
- 14 20u30 Brussel, St.-Michielskathedraal; Chris Dubois m.m.v. E. Dequeker, fluit
- 15 17u Gent, O.-L.-Vrouw-Sint-Pietersabdij; Kristiaan Seynhave
20u30 Gent, St.-Baafskathedraal; René Saorgin (F)
- 16 20u30 Dendermonde, O.-L.-Vrouwekerk; Kristiaan van Ingelgem m.m.v. het R. Veremanskoor o.l.v. R. Deruwe en het koperensemble 'religioso'
- 18 16u30 Postel, abdijkerk; Pierre Ramakers
- 22 20u Gent, St.-Baafskathedraal; Albert De Klerk (NL)
20u30 Veurne, St.-Walburgakerk; Kamiel D'Hooghe
- 28 20u30 Brussel, St.-Michielskathedraal; Harald Vogel (BRD)
- 28 20u Gent, St.-Baafskathedraal; Jo van Eetvelde

SEPTEMBER :

- 3 20u30 Brussel, St.-Michielskathedraal; Wilhelm Krumbach (BRD)
Lier, St.-Gummaruskerk; Edward De Geest
- 6 20u30 Melsele, Kapel van Gaverland; Jacques van Oortmerssen (NL)
- 8 20u30 Liège, Grand séminaire; Ton Koopman (NL)
- 11 20u30 Brussel, St.-Michielskathedraal; Jozef Sluys
- 12 12u30 Liège, St.-Jacques-kerk; Jean Ferrard m.m.v. het Collège Instrumentale Brugense
20u30 Lier, St.-Gummaruskerk; Susan Carol Woodson (U.S.A.)
- 13 20u Ieper, St.-Maartenskathedraal; Kristiaan Seynhave
- 15 20u Kortrijk, St.-Maartenskerk; Gabriel Dessauer (BRD)
- 16 20u Antwerpen, St.-Jozefskerk; Una Russell (Irl)
- 18 20u30 Brussel, St.-Michielskathedraal; Jozef Sluys m.m.v. L. Jansen, sopraan en C. Quatacker, viool
- 19 20u30 Lier, St.-Gummaruskerk; Marie-Ange De Boost m.m.v. het klein Ceciliaoor o.l.v. F. Dubois
- 20 20u Brugge, Karmelietenkerk; Kristiaan Seynhave
St.-Niklaas, St.-Jozefskerk (Tereken); Kamiel D'Hooghe
Melsele, O.-L.-Vrouwekerk; Clemens Schnorr (BRD)
- 22 15u30 Dendermonde, abdijkerk; Albrecht Schumacher (BRD)
16u Geel, St.-Dimpnakerk; Eric van der Kolk (NL)
16u Kortrijk, St.-Maartenskerk; Luc Ponet
- 23 20u Antwerpen, St.-Jozefskerk; Herman Verschraegen
- 27 20u St.-Lievevrouwekerk; Kamiel D'Hooghe
- 28 20u Dendermonde, O.-L.-Vrouwekerk; Albert De Klerk m.m.v. de St.-Gregoriusgilde o.l.v. M. Defleur
- 29 16u Geel, St.-Dimpnakerk; Luc Ponet
16u Kortrijk, St.-Maartenskerk; Peter Pieters en Paul Dinneweth (twee orgels)
- 30 20u Antwerpen, St.-Jozefskerk; Marie-Ange De Boost m.m.v. Capella Caecilia o.l.v. F. Dubois

OKTOBER :

- 3 20u Gent, St.-Baafskathedraal; Stanislas Deriemaeker
20u30 Charleroi, Ville-Basse; Bernard Focroulle
- 4 20u30 Melsele, O.-L.-Vrouwekerk; Jozef Sluys
- 5 10u Brussel, Conservatorium; orgelexcursie (org. VOV)
20u Laken, O.-L.-Vrouwekerk; Johan Moreau
- 6 15u30 Dendermonde, abdijkerk; Jozef Sluys
16u Geel, St.-Dimpnakerk; Maurice Truyens
19u Eupen, St.-Niklaaskerk; R. Townsend
- 7 20u Brussel, Kapellekerk; Kamiel D'Hooghe m.m.v. instrumentaal ensemble
- 10 20u30 Liège, Temple Protestant; Naomi Tsukamoto
- 11 20u St.-Lievevrouwekerk; Eric Hallein
- 12 Woluwe-St.-Pieters, O.-L.-Vrouw van Genade-kerk Vogelenzang; Jean Ferrard
- 13 15u30 Dendermonde, abdijkerk; Edward De Geest
- 18 20u Westerlo, St.-Lambertuskerk; Peter Breugelmans
20u30 Melsele, O.-L.-Vrouwekerk; Stanislas Deriemaeker m.m.v. het koor Scarabee o.l.v. D. van Croonenborch
- 25 20u St.-Lievevrouwekerk; Stanislas Deriemaeker

Orgeltijdschriften

ARS ORGANI, Zeitschrift für das Orgelwesen, herausgegeben von der Gesellschaft der Orgelfreunde e.V.

33ste jaargang, nr. 1 - Maart 1985

- P. Vier : *Bachs Tonsprache und Mitteltönige Orgel*
- H. Fischer & Th. Wohnhaas : *Die Steinmeyer-Organ des Passauer Dom*
- B. Billeter : *Kann die romantische Orgel von St.-Johann in Schaffhausen gerettet werden ?*
- H. Musch : *Die Orgel von St.-Arbogast in Haslach im Kinzigtal*
- B. Wisgerhof : *Die Orgel der Martinikirche in Groningen*
- J.A. Steketee : *Die Walcker-Organ im Dom zu Riga*
- H.J. Busch : *Norddeutsche Orgelmeister des 17. Jahrhunderts (Arbeitstagung GDO Stade, Oktober '84)*
- W. Plodek : *Alte und Neue Orgeln in Mainfranken*

CONNOISSANCE DE L'ORGUE, Revue de l'Association Française pour le Sauvegarde de l'Orgue Ancien

Nr. 53 - Winter 1985

- J.C. Tosi : *L'Orgue de Saint-Benoît-sur-Loire*
- D. Proust : *L'Œuvre d'orgue de Reger*
- P. Hardouin : *Facteurs Parisiens : Jean Bessart (1653-1720)*
- L. Métrope : *Histoire du Grand Orgue de St.-Roch (XIX s.)*
(suite)

GREGORIUSBLAD, Tijdschrift ter bevordering van liturgische muziek. - Uitgave van de Nederlandse St.-Gregoriusvereniging.

Jg. 109 - Nr. 1 - maart 1985

- B. Kahmann : «Omdat men de besten niet kon krijgen». — *Rond Bach's aanstelling te Leipzig*
- R. Bot : «Das Arnstädter Orgelbuch» van J.S. Bach, ontdekt door W. Krumbach
- A. Vernooy : *Het katholieke devotielied in Nederland in de vorige eeuw (1)*

- K. Middelhoff : *Met gezangen voor liturgie op trektocht (1) —*
Gesprek met Ad. de Keyzer
- R. Bot : *Gregoriaans in 1984*
- *Festival voor oude muziek in Utrecht (24.8-29.'84)*
- F. Jespers : *Eerlijke stilte en liturgische orgel improvisaties*
- R. Bot : *De kathedrale koorschool te Utrecht (2)*
- F. Jespers : *Jubileum orgelmakers Reil*

L'ORGANISTE, Organse de l'Union Walonne d'organister a.s.b.l.
Nr. 65 - 1985 - Nr. 1

- J.P. Felix : *Inhoudstafel 1984*
- L.N. Dayez : *Charles Hens (1898-1967)*
- J.P. Felix : *Un espoir pour l'orgue Kerkhoff de l'église Ste Marie à Schaerbeek ?*
L'Orgue de l'église St.-Lambert à Bouvignes
- E. Devos : *Fondeurs de cloches au pays de Huy*
- J. De Buyst : *Arthur Meulemans*

HET ORGEL, Uitgave van de Nederlandse Organistenvereniging
81ste jaargang - Nr. 3 - maart 1985

- P. Peeters : *Mosterd vóór de maaltijd (omtrent de nieuw ontdekte Bachkorallen)*
 - F. Vonk : *De componist Jos van Amelsvoort (II en slot)*
 - R. Bot : *De katholieke kerkmuziek in Nederland sedert Vaticanum II (1963)*
 - H. Brink, B. Matter, P. Peeters : *Het orgel van de Nieuwe Kerke te Katwijk a/zee*
- Nr. 4 - april 1985
- J. Dubbeldam : *Leestechiek*
 - J.D. van Laar : *Orgelboek bij de 491 gezangen van het Liedboek voor de Kerken*
 - W. Kloppenburg : *Liturgisch ABC*
 - J.P. van Alten : *Herziening regeling voor de kerkmuziek*
 - J. Jongepier : *Het orgel in de Hervormde kerk te Ameide*
 - K. Vermeij : *Het Clavichord (II)*
- Nr. 5 - mei 1985
- P. van Dijk : *Registratiekunst in Duitse en Nederlandse bronnen uit de 2de helft van de 18de eeuw of De omgang met het hoofdorgel van de St.-Jan in Den Bosch*
 - W. Kloppenburg : *Liturgisch ABC*
 - M. Los : *Als een boom geplant aan waterstromen (Gedachten over het kerkelijk jaar) (I)*
 - H. van der Harst : *Beknopte geschiedenis van het grote orgel in de St.-Jan*
 - J. Jongepier : *Enkele indrukken van het grote orgel in de St.-Jan*
Iets over het nieuwe koororgel in de St.-Jan
 - F. Jespers : *Bossche schuïkerkorgels*
 - K. Vermeij : *Het Clavichord (3 en slot)*
 - *Wijziging huishoudelijke reglement N.O.V.*
 - *Jaarverslag 1984 NOV*

WUERTTEMBERGISCHE BLAETTER FUER KIRCHENMUSIK,
Mitteilungsblatt des Verbandes-Verband der Chöre und Kirchen-
musiker - e.V.

52ste jaargang - Nr. 2 - Maart/april 1985

- R. Schmidt-Rost : *Martin Luthers Gedanken über die Orgel im Gottesdienst*
- M. Rössler : *450 Jahre Kirchenmusik in Württemberg*
- W. Schrade : *Chorpraxis*

- Verantwoordelijke uitgever : Kamiel D'Hooghe
- Voor de inhoud van de ondertekende artikels zijn alleen de auteurs verantwoordelijk.
- Drukkerij Van Geertruyen — Asse